

RIKSDAGENS PROTOKOLL

Nr 37

FÖRSTA KAMMAREN

1965

19—24 november

Debatter m. m.

Fredagen den 19 november

Sid.

Meddelande ang. enkel fråga av herr Arvidson om åtgärder för att förebygga tjuvskytte	4
---	---

Tisdagen den 23 november

Svar på enkla frågor:

av herr Werner ang. arbetarskydd i vissa fall	5
av herr Wanhainen ang. det årliga kapitaltillskottet till Norrlandsfonden	7
av herr Arvidson om åtgärder för att förebygga tjuvskytte	7

Svar på interpellation av herr Jansson, Erik, ang. förslag till lag om vissa gemensamhetsanläggningar	9
---	---

Interpellationer:

av herr Nilsson, Ferdinand, ang. stängningstider för den mindre butikshandeln, m. m.	10
av herr Nilsson, Ferdinand, ang. ökade anslag för individuellt prövade skördeskadebidrag	11
av herr Larsson, Thorsten, ang. de ensamstående mödrarnas bostadsproblem	12

Onsdagen den 24 november

Kronans försäljning av Järvafältet	14
Sveriges bistånd till utvecklingsländerna	15
Olje- och bensinhandelns organisation	18
Om frivillig tilläggsjukpenning vid barnsbörd för hemarbetande kvinnor m. fl.	33
Om sjukförsäkringsförmånerna för utlandssvenskar	35
Förutsättningarna för en ekonomisk landskapsvård	36

	Sid.
Användningen av psykologiska testmetoder inom den statliga verksamheten	44
Glesbygdernas kommunikationsproblem	46
Meddelande ang. enkla frågor:	
av herr Arvidson om skördeskadeersättning i vissa fall	47
av herr Petersson, Erik Filip, om åtgärder för snabbare behandling av ärenden i försäkringsdomstolen	47

Samtliga avgjorda ärenden

Onsdagen den 24 november

Konstitutionsutskottets utlåtande nr 41, ang. ändring i kommunal och ecklesiastik indelning, m. m.	14
— nr 43, ang. ställföreträdare för kommun vid vissa avtalsförhandlingar m. m.	14
Statsutskottets utlåtande nr 156, ang. de värnpliktigas fria resor. .	14
— nr 157, ang. de frivilliga försvarsorganisationernas arbetsvillkor	14
— nr 158, ang. kronans försäljning av Järvafältet	14
— nr 159, om utbyggnad av telekommunikationerna i skärgården	15
— nr 160, om lokal väderlekstjänst för byggnadsindustrien m. fl. näringsgrenar	15
— nr 161, ang. överlåtelse av kronan tillhörig mark	15
— nr 162, ang. partiellt arbetsföras pensionsrätt m. m.	15
Bevillningsutskottets betänkande nr 43, ang. ändring i kommunalskattelagen, m. m.	15
— nr 46, ang. avskaffande av tullar på varor från u-länderna ...	15
— nr 47, ang. Sveriges bistånd till utvecklingsländerna	15
— nr 49, ang. ändrad lydelse av 8 § tulltaxeförordningen, m. m.	18
Bankoutskottets utlåtande nr 52, ang. olje- och bensinhandelsorganisation	18
— nr 53, ang. anvisande av ytterligare anslag för bokinköp och bokbindning	33
Andra lagutskottets utlåtande nr 71, om frivillig tilläggsjukpenning vid barnsbörd för hemarbetande kvinnor, studerande, m. fl	33
— nr 72, ang. värdebeständig placering av arbetslöshetskassornas fondmedel	35
— nr 75, om sjukförsäkringsförmånerna för utlandssvenskar ...	35
— nr 76, om statligt stöd till vård utomlands av kroniskt sjuka..	36
Jordbruksutskottets utlåtande nr 25, ang. förutsättningarna för en ekonomisk landskapsvård	36
Allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 46, ang. användningen av psykologiska testmetoder inom den statliga verksamheten..	44
— nr 47, ang. glesbygdernas kommunikationsproblem	46
— nr 48, om ersättning av statsmedel för skada som vållats av barn och ungdom i familjevård	47

Fredagen den 19 november

Kammaren sammanträdde kl. 14.00.

Justerades protokollet för den 12 innevarande månad.

Anmäldes och godkändes första lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 363, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fortsatt giltighet av atomansvarighetslagen den 3 juni 1960 (nr 246); samt

nr 364, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om erkännande och verkställighet av vissa utländska domar och beslut angående underhåll till barn, m. m.

Anmäldes och godkändes bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 373, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i taxeringsförordningen den 23 november 1956 (nr 623) jämte i ämnet väckta motioner.

Föredrogs och hänvisades till lagutskott Kungl. Maj:ts proposition nr 172, angående den statliga trafikpolitiken.

Föredrogs och hänvisades

motionen nr 797 till statsutskottet och motionen nr 798 till konstitutionsutskottet.

Anmäldes och bordlades en skrivelse från talmanskonferensen med överlämnande av en från riksdagens organisationsutredning inkommen utredning med vissa förslag rörande effektivisering av riksdagsarbetet.

Anmäldes och bordlades följande till kammaren överlämnade kungl. propositioner:

nr 175, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 15 kap. 2 § och 18 kap. 13 § lagen den 25 maj 1962 (nr 381) om allmän försäkring; samt

nr 176, med förslag rörande organisation m. m. av förbandssjukvården.

Anmäldes och bordlades en av bankoutskottet jämlikt § 21 riksdagsstadgan gjord anmälan att till utskottet från delegerade för riksdagens verk inkommit framställning med förslag till sådana bemyndiganden och författningsändringar, m. m., avseende riksdagens verk, som föranleds av statstjänstemannalagens ikraftträdande.

Anmäldes och bordlades

konstitutionsutskottets utlåtanden:

nr 41, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i kommunal och ecklesiastik indelning, m. m.; samt

nr 43, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ställföreträdare för kommun vid vissa avtalsförhandlingar m. m.;

statsutskottets utlåtanden:

nr 156, i anledning av riksdagens år 1964 församlade revisorers berättelse angående statsverket, i vad berättelsen avser de värnpliktigas fria resor, jämte i ämnet väckta motioner;

nr 157, i anledning av väckt motion angående de frivilliga försvarsorganisationernas arbetsvillkor;

nr 158, i anledning av väckta motioner angående kronans försäljning av Järvafältet;

nr 159, i anledning av väckta motioner om utbyggnad av telekommunikationerna i skärgården;

nr 160, i anledning av väckta motioner om lokal väderlekstjänst för byggnadsindustrien m. fl. näringsgrenar;

nr 161, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående överlåtelse av

Meddelande ang. enkel fråga

kronan tillhörig mark jämte i ämnet väckt motion; samt

nr 162, i anledning av väckta motioner angående de partiellt arbetsförsäpensionsrätt m. m.;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 43, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m., jämte i ämnet väckta motioner;

nr 46, i anledning av väckta motioner angående avskaffande av tullar på varor från u-länderna;

nr 47, i anledning av väckta motioner angående Sveriges bistånd till utvecklingsländerna; samt

nr 49, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 8 § tulltaxeförordningen den 13 maj 1960 (nr 391), m. m.;

bankoutskottets utlåtanden:

nr 52, i anledning av motioner angående olje- och bensinhandelns organisation; samt

nr 53, i anledning av framställning från styrelsen för riksdagsbiblioteket angående anvisande av ytterligare anslag för bokinköp och bokbindning;

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 71, i anledning av väckta motioner om frivillig tilläggssjukpenning vid barnsbörd för hemarbetande kvinnor, studerande, m. fl.;

nr 72, i anledning av väckta motioner angående värdebeständig placering av arbetslöshetskassornas fondmedel;

nr 75, i anledning av väckta motioner om sjukförsäkringsförmånerna för utlandssvenskar; samt

nr 76, i anledning av väckta motioner om statligt stöd till vård utomlands av kroniskt sjuka;

jordbruksutskottets utlåtande nr 25, i anledning av väckta motioner angående förutsättningarna för en ekonomisk landskapsvård; ävensom

allmänna beredningsutskottets utlåtanden:

nr 46, i anledning av väckta motioner angående användningen av psykologiska testmetoder inom den statliga verksamheten;

nr 47, i anledning av väckta motioner angående glesbygdernas kommunikationsproblem; samt

nr 48, i anledning av väckta motioner om ersättning av statsmedel för skada som vållats av barn och ungdom i familjevård.

Anmäldes och bordlades följande under sammanträdet avlämnade motioner:

nr 799, av herr *Andersson, Torsten, m. fl.*,

nr 800, av herrar *Edström* och *Skårman*,

nr 801, av herr *Kaijser m. fl.*,

nr 802, av fröken *Stenberg m. fl.*,

alla i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 161, angående omläggning av utbildningen av sjuksköterskor m. m.; samt

nr 803, av herr *Johansson, Knut*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 168, angående förvärv av aktierna i Svenska Durox aktiebolag, m. m.

Meddelande ang. enkel fråga

Meddelades, att jämlikt § 20 i kammarens ordningsstadga följande enkla fråga den 18 november framställdes av herr *Arvidson* (h) till herr statsrådet och chefen för inrikesdepartementet: »Avser Herr Statsrådet att vidtaga några åtgärder för att förebygga det allt mer utbredda tjuvskytet över hela landet på skogsfågel, hare, rådjur och älg?»

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 14.07.

In fidem

K.-G. Lindelöw

Tisdagen den 23 november

Kammaren sammanträdde kl. 15.00; och dess förhandlingar leddes av herr förste vice talmannen.

Justerades protokollen för den 16 och den 17 innevarande månad.

Upplästes följande till kammaren inkomna ansökning:

Till riksdagens första kammare

För deltagande i OECD:s ministermöte i Paris får jag härmed anhålla om tjänstledighet från riksdagsarbetet under tiden den 24—den 26 november 1965.

Stockholm den 23 november 1965

Gunnar Lange

Den begärda ledigheten beviljades.

Anmäldes och godkändes andra lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 370, i anledning av väckta motioner om höjd dagpenning till värnpliktig m. m.;

nr 371, i anledning av väckta motioner om ändrade regler för tillstånd till innehav av radioamatöranläggning; samt

nr 372, i anledning av väckta motioner om förbud för minderårig att inneha och bruka luftvapen m. m.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 374, i anledning av väckta motioner angående långsiktsplanering av statsbudgeten;

nr 375, i anledning av väckta motioner angående tillgodoräknande i löne-

hänseende av lärartjänst i utvecklingsländerna; och

nr 376, i anledning av väckt motion angående säkerhetsinspektionen vid sprängämnestillverkning.

Ang. arbetarskydd i vissa fall

Herr statsrådet och chefen för socialdepartementet ASPLING erhöll ordet för att besvara herr *Werners* fråga angående arbetarskydd i vissa fall, vilken fråga intagits i kammarens protokoll för den 12 november, och anförde:

Herr talman! Herr Werner har ställt följande fråga: Anser statsrådet gällande arbetarskydds- och säkerhetstekniska lagbestämmelser tillfredsställande även avseende anläggningsfirmornas åtgärder till skydd mot olycksfall samt katastrofberedskap?

Arbetarskyddslagen och med stöd av denna utfärdade tillämpningsföreskrifter och anvisningar gäller för anläggningsarbeten som för andra arbeten. Dessa bestämmelser torde utgöra ett tillräckligt underlag för skyddsåtgärder inom anläggningsverksamheten.

Arbetarskyddsstyrelsens råd och anvisningar måste anpassas till den tekniska utvecklingen. Inom styrelsen är en kommitté med företrädare för bl. a. arbetsmarknadsparterna sysselsatt med att utarbeta speciella anvisningar för skydd mot yrkesfara vid anläggningsarbeten.

Katastrofberedskap torde mindre vara en fråga för arbetarskyddet i vanlig mening än en fråga om samordning av olika samhällsliga resurser såsom polis, brandväsen m. m. En interpellation om katastrofberedskapen har ställts till inrikesministern i andra kammaren. Jag anser att jag inte nu bör ta upp den frågan.

Ang. arbetarskydd i vissa fall

Herr WERNER (k):

Herr talman! Jag vill tacka statsrådet för svaret på min fråga. Den har ju aktualiserats genom den allvarliga tunnelolyckan i Stockholm för ett par veckor sedan. Allt arbete av sådant slag är så mycket mer riskfyllt än annat byggnadsarbete, att det bör ge anledning till speciell försiktighet vid planeringen och förundersökningen.

Ett par saker tycker jag är anmärkningsvärda — om uppgifterna som lämnats i press, radio och TV är riktiga. Den ena är uppgiften att sonderingsborrningar ej vidtagits inom det aktuella arbetsområdet, vilket ju inte är enligt säkerhetsbestämmelserna. Inom det område där raset inträffade vidtogs inga sonderingsborrningar. Däremot utfördes liknande borrningar på ömse sidor om området, varvid man träffade på fast berg och tydligen utgick ifrån att berget fortsatte även på det område, där man inte utförde några borrningar. Man utgick ifrån tidigare borrningar där, vilka utfördes för flera år sedan, då ett annat tunnelbygge var aktuellt.

Jag anser det viktigt att få ett entydigt svar på frågan om sonderingsborrningar utförts i tillräckligt antal för att garantera att en olycka ej skulle inträffa. Jag tror också det är lika viktigt att utreda frågan om gamla borrningar skall få ligga till grund för senare aktuella arbeten. Med tillfredsställelse noterar jag att arbetarskyddsstyrelsen är sysselsatt med att utarbeta speciella anvisningar för skydd mot yrkesfara vid anläggningsarbeten.

Den andra fråga som är aktuell i sammanhanget gäller katastrofberedskapen vid tunnelolyckor av detta slag. Den är av största vikt med tanke på det rikt förgrenade tunnelbanenät som finns i Stockholm. Dessutom pågår flera andra slag av underjordsarbeten i stockholmsområdet.

Jag tror inte det är några överord att säga att katastrofberedskapen i Stockholm inte är vad den borde vara. Brandkåren, som väl ligger närmast till att

handha dessa frågor, har inte de resurser som behövs vid olyckor av detta slag. Dessutom är lagen oklar beträffande brandkårens uppgifter vid olycksfall som inte har med eldsvådor att göra. Denna oklarhet när det gäller brandkårens uppgifter har också uppmärksamats av kommunalarbetsförbundet och brandbefällets riksförbund vid en uppvaktning hos inrikesministern för en vecka sedan.

Vid tunnelolyckan i Stockholm fick räddningsarbetet improviseras på grund av att någon i förväg utarbetad och förberedd katastrofberedskap inte fanns. Alla gjorde säkert vad som kunde göras för att snabbt hjälpa de två instängda, inte minst arbetsstyrkan på arbetsplatsen och det övriga räddningsmanskapat som inkallades. Men det borde självklart inte få vara så, att man skall behöva ringa runt till flera ställen för att skaffa fram undsättningsredskap som pumpar, sandsäckar, kvalificerad grävutrustning etc. Jag är därför inte helt överens med statsrådet när han säger att katastrofberedskap torde mindre vara en fråga för arbetarskyddet i vanlig mening än en fråga om samordning av olika samhällsliga resurser såsom polis, brandväsen m. m. Det kan inte vara orimligt att begära att de som är sysselsatta med sådana här arbeten skall vara skyddade genom en viss katastrofberedskap. Det bör ingå som ett led i säkerhetsföreskrifterna.

Det är bara att hoppas att denna tunnelolycka skall ha klargjort att allt inte är tillfredsställande på detta område samt att en annan och bättre ordning kommer till stånd, så att man är bättre rustad i fråga om katastrofberedskap vid olyckor av detta slag än som nu var fallet.

Herr statsrådet ASPLING:

Herr talman! Jag skall inte ta upp frågan om bakomliggande orsaker till händelserna i tunnelbygget på Söder. Vederbörande utredningar får ge svar

**Ang. det årliga kapitaltillskottet till Norrlandsfonden
Om åtgärder för att förebygga tjuvskytte**

på den frågan. Jag vill emellertid understryka ett par ting.

De grundläggande bestämmelserna i fråga om säkerhetsanordningarna är intagna i arbetarskyddslagen. Flera av de råd och anvisningar som arbetarskyddsstyrelsen utgett är även tillämpliga på anläggningsverksamhet. Som exempel kan nämnas styrelsens anvisningar rörande sprängningsarbete, arbete i grustag, allmänna skyddsåtgärder vid bergrumsbestånd, utrymnings- och transportvägar i gruva, stenbrott eller annat bergbrytningsutrymme under jord, fritt utrymme vid anläggningstunnlar med liten area eller bredd och personlig skyddsutrustning. Det finns alltså redan nu utförliga anvisningar beträffande de skyddsanordningar som måste föreligga.

Jag vill gärna betona, att omfattningen av tunnelarbeten och anläggningsarbeten blivit allt större under senare år och att det därför finns anledning att undersöka vägarna och metoderna för att utfärda kanske mera ingående anvisningar i syfte att så långt som möjligt därigenom undanröja risker för yrkesskada och för olycksfall. Detta arbete är alltså redan i gång.

Jag skall inte ta upp den andra fråga som herr Werner här diskuterade, nämligen om katastrofberedskap. Jag kan gärna hålla med om att den frågan på sitt sätt har ett samband med skyddsanordningarna i olika avseenden, men inrikesministern kommer inom kort att redovisa denna fråga. I avvaktan härpå låter jag det anstå med kommentarerna på denna punkt.

Överläggningen ansågs härmed slutad.

**Ang. det årliga kapitaltillskottet till
Norrlandsfonden**

Herr statsrådet och chefen för finansdepartementet STRÅNG erhöll ordet för att besvara herr *Wanhainens* fråga an-

gående det årliga kapitaltillskottet till Norrlandsfonden, vilken fråga intagits i kammarens protokoll för den 17 november, och yttrade:

Herr talman! Herr Wanhainen har frågat mig, om jag är beredd att medverka till en ökning av det årliga kapitaltillskottet till Norrlandsfonden, när frågan om fondens fortsatta verksamhet föreläggs riksdagen. Han har också frågat när proposition i ämnet kan komma att underställas riksdagen.

Som svar vill jag meddela följande.

Jag delar herr Wanhainens uppfattning om Norrlandsfondens stora betydelse för Norrbottens ekonomiska utveckling. Den sista årliga avsättningen enligt 1961 års riksdagsbeslut av LKAB:s vinstmedel till fonden har skett i april 1965. Förslag om Norrlandsfondens fortsatta verksamhet kommer att föreläggas riksdagen i januari 1966, varvid också regeringens förslag om det årliga kapitaltillskottet till fonden kommer att underställas riksdagen.

Herr WANHAINEN (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka herr statsrådet och chefen för finansdepartementet för det positiva svaret.

Statsrådets svar på min fråga inger goda förhoppningar om att olika ökade resurser skall ställas till Norrlandsfondens förfogande för dess fortsatta verksamhet. Det föreligger ju ett stort behov och en stark efterfrågan av kapital för utveckling av Norrbottens näringsliv.

Jag vill ännu en gång tacka herr statsrådet för det positiva svaret.

Överläggningen förklarades härmed slutad.

Om åtgärder för att förebygga tjuvskytte

Herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet KLING erhöll ordet för att besvara herr *Arvidsons* fråga till herr statsrådet och chefen för inrikes-

Om åtgärder för att förebygga tjuvskytte

departementet om åtgärder för att förebygga tjuvskytte, vilken fråga intagits i kammarens protokoll för den 19 november, och anförde:

Herr talman! Herr Arvidson har frågat statsrådet och chefen för inrikesdepartementet om denne avser att vidta några åtgärder mot tjuvskytte på skogsfågel, hare, rådjur och älg. Sedan frågan överlämnats till mig för besvarande, får jag anföra följande.

Den brottslighet herr Arvidson åsyftar är mycket svår att bekämpa och kräver därför relativt stora polisiära insatser. Frågan om ökade resurser för polisen — bl. a. när det gäller den brottspreventiva verksamheten — prövas för närvarande i budgetarbetet. Jag kan för dagen inte yttra mig om resultatet av denna prövning.

Herr ARVIDSON (h):

Herr talman! Jag ber att till herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet få framföra mitt tack för det svar jag erhållit på min fråga. Jag vet inte vad jag skall säga om svaret. Jag kan inte säga att jag är tillfredsställd med svaret — jag har egentligen inte fått något skriftligt svar alls, vilket de andra frågeställarna fått här i dag, men det kanske inte behövs.

Hur som helst är bakgrunden till denna enkla fråga den att tjuvskytten har tagit sådan form på senare tid att det är rent uppskakande. Jag kan väl utan vidare påstå att en stor del av detta beror på att tjuvskytten blivit motoriserat. Man ger sig ut på nätterna i bilar, stannar i skogen och använder sina miniatyrvapen med dålig genomslagskraft, och man kan lätt och behändigt ta sig därifrån, om det osar bränt.

Jag får säga att det inte bara är tjuvskytten som jag vill åt, utan jag vill också komma till rätta med det stora djurplågeri som detta tjuvskytte framkallar. Jag har själv en gång fångat tre tjuvskyttar, som var utrustade med luftgevär. Den som känner till litet om vapen

och deras genomslagskraft förstår mycket väl att om låt oss säga en fasan blir beskjutet med ett sådant gevär, fordras det en träff i hjärtat eller i lungan för att fågeln skall falla på platsen. Träffar man exempelvis i buken så flyger fågeln sin väg och går förr eller senare en mycket kvalfull död till mötes. Därför skulle jag först och främst vilja påtala det förhållandet, att det inte är tydligt utsagt i lag att luftgevär inte får användas för någon form av jakt. Vidare tycker jag att det skulle kunna vidtagas effektivare åtgärder. Skulle vi inte kunna ha flera särskilt utbildade jaktpolisser, som kunde komma till rätta med problemen?

Jag efterlyser alltså åtgärder i dessa hänseenden. Jag kan sammanfatta mitt krav till skärpt kontroll av vapeninnehav och förbud att bedriva jakt med luftgevär samt specialutrustade jaktpolisser som har hand om övervakningen.

Jag hoppas verkligen att något blir gjort. Jag har här i riksdagen för några år sedan framfört motioner för att få luftgevären licensbelagda. En välvillig skrivning fick jag, men det har aldrig blivit mer. Jag hoppas verkligen att det finns kraft att göra någonting åt detta förfärliga tjuvskytte med åtföljande djurplågeri.

Jag tackar än en gång för svaret.

Herr statsrådet KLING:

Herr talman! Jag beklagar mycket om pappersdistributionen inte fungerat i det här fallet, eftersom herr Arvidson inte fått svaret skriftligt.

Vad själva saken beträffar så har herr Arvidson i sitt anförande betydligt klarare än i den framställda frågan talat om för oss vilka åtgärder han själv avser. En av dem sammanfaller ju med vad jag påpekade i mitt svar, nämligen en ökad insats av de polisiära resurserna, men det är som bekant inte bara på detta område som man ropar efter ökade polisresurser. Det finns många områden där det gäller att fastslå angelägenhetsgraden av ingripanden.

Ang. förslag till lag om vissa gemensamhetsanläggningar

Beträffande tjuvskytten har vi försökt att få klart för oss om det föreligger någon ökning eller inte. Det sägs att det inte finns någon statistik om detta, men på jaktvårdshåll har man en allmän känsla av att en ökning har inträffat av särskilt de svåra former av tjuvskytte som bedrivs nattetid av bilburna skyttar. Det är alldeles självklart att vi kommer att ha uppmärksamheten riktad på denna företeelse och att vi kommer att göra vad vi kan, men, som sagt, det är inte det enda område där det behövs resurser.

Överläggningen ansågs härmed slutad.

Ang. förslag till lag om vissa gemensamhetsanläggningar

Herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet KLING, som tillkännagivit, att han hade för avsikt att vid detta sammanträde jämväl besvara herr Erik Janssons interpellation angående förslag till lag om vissa gemensamhetsanläggningar, erhöll ånyo ordet och yttrade:

Herr talman! Herr Erik Jansson har frågat mig om jag anser, att huvudlinjerna i ett av 1954 års fastighetsbildningskommitté år 1963 avgivet förslag till lag om vissa gemensamhetsanläggningar m. m. kan läggas till grund för ett lagförslag, och när förslaget kan väntas bli förelagt riksdagen.

Till svar vill jag meddela, att kommitténs förslag allmänt har fått ett positivt mottagande av remissinstanserna och att jag har för avsikt att lägga fram förslag till lagstiftning i ämnet för 1966 års vårriksdag.

Herr JANSSON, ERIK, (s):

Herr talman! Jag skall be att till herr statsrådet få framföra ett tack för svaret. Min interpellation framställdes främst av två orsaker. För det första

på grund av det akuta behov av en lagstiftning om gemensamhetsanläggningar som i dag föreligger i många kommuner. För det andra på grund av att ställda förhoppningar om ett beslut vid årets riksdag inte infriats. Det lagförslag som här lagts fram säger bl. a. — jag tror i 1 §: »Gemensamt för två eller flera fastigheter må enligt vad i denna lag stadgas inrättas parkeringsanläggning, trafikled, gårdsutrymme, lekplats, anordning till skydd mot grundvatten, ledning, värmeanläggning, tvättstuga eller liknande anläggning av stadigvarande betydelse för fastigheterna — — —».

En sådan lag skulle utan tvekan kunna påskynda saneringsverksamheten genom att den ger en effektiv form för samverkan där markresurserna är begränsade, ty man får väl anta att det i t. ex. ett kringbyggt kvarter från sekelskiftet är möjligt att både spara utrymme och öka trevnaden genom att man får gemensamma parkeringsplatser, lekplatser, piskplatser och soptunneutrymmen i stället för att varje fastighet skall ordna detta, var och en bakom sitt staket.

Främst bör detta ske på frivillig väg, men man skulle genom denna lag kunna åstadkomma att enstaka tredskande fastighetsägare inte skall kunna hindra en önskvärd sanering av gårdsutrymmena.

Skulle man sedan kunna öka finansieringsmöjligheterna genom att göra gemensamhetsanordningar till självständiga kreditobjekt vore mycket vunnet.

Herr statsrådet har i sitt svar bekräftat vad jag i min interpellation förmodade, nämligen att förslaget mottagits mycket positivt av remissinstanserna. När det trots detta ännu inte lagts fram får man förmoda att det beror på frågans komplicerade natur.

Även om herr statsrådet tydligen inte vill uttala sig om hur propositionen kommer att se ut, vill jag dock uttala förhoppningen att det inte blir ett alltför urvattnat förslag som enligt löfte

Interpellation ang. stängningstider för den mindre butikshandeln, m. m.

kommer att föreläggas vårriksdagen, ty det är faktiskt så att vi i dag inte klarar av vissa byggnadsobjekt utan att något göres på detta område.

Överläggningen förklarades härmed slutad.

Föredrogs och hänvisades till konstitutionsutskottet talmanskonferensens skrivelse med överlämnande av en från riksdagens organisationsutredning inkommen utredning med vissa förslag rörande effektivisering av riksdagsarbetet.

Föredrogs och hänvisades till lagutskott Kungl. Maj:ts proposition nr 175, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 15 kap. 2 § och 18 kap. 13 § lagen den 25 maj 1962 (nr 381) om allmän försäkring.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 176, med förslag rörande organisation m. m. av förbandssjukvården.

Vid föredragning av bankoutskottets anmälan jämlikt § 21 riksdagsstadgan, att till utskottet från delegerade för riksdagens verk inkommit framställning med förslag till sådana bemyndiganden och författningsändringar, m. m., avseende riksdagens verk, som föranleddes av statstjänstemannalagens ikraftträdande, hänvisades framställningen till bankoutskottet.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet motionerna nr 799—803.

Föredrogs och bordlades ånyo konstitutionsutskottets utlåtanden nr 41 och 43, statsutskottets utlåtanden nr 156—162, bevillningsutskottets betänkanden nr 43, 46, 47 och 49, bankoutskottets utlåtanden nr 52 och 53, andra lagutskottets utlåtanden nr 71, 72, 75 och

76, jordbruksutskottets utlåtande nr 25 samt allmänna beredningsutskottets utlåtanden nr 46—48.

Anmälades och bordlades Kungl. Maj:ts till kammaren överlämnade proposition nr 177, angående godkännande av avtal mellan Sverige och Schweiz för undvikande av dubbelbeskattning beträffande skatter på inkomst och förmögenhet.

Interpellation ang. stängningstider för den mindre butikshandeln, m. m.

Herr NILSSON, FERDINAND, (cp) erhöll på begäran ordet och anförde:

Herr talman! Butiksdöden inom handeln är en för den enskilde djupt ingripande faktor inom vårt ekonomiska liv. Rationaliseringsvinsterna i kronor och ören är endast en sida av problemet och i det sammanhanget är det en för allmänheten icke betydelselös sak att de s. k. mellanhandskostnaderna knappast minskats. En annan sida av denna utveckling är dess negativa verkan i fråga om servicen, konsekvenserna även för boendet ute i bygderna, på olika orter eller i olika delar av tätorter osv.

Vad det betyder för glesbygderna att en butik försvinner har ofta påtalats i lokaliseringssammanhang. De mindre tätorternas läge är ur denna synpunkt icke artskilt från landsbygdens. Men även för en del av en större tätort eller för en stadsdel är detta att sakna mindre specialbutiker eller i allmänhet närbutiker ofta mycket kännbart. För den som är bunden av arbete, kanske med längre restid mellan hem och arbetsplats, för upptagna husmödrar och inte minst för många äldre är det av värde att inte ha för långt till de butiker där de har att göra nästan dagliga inköp.

Den utveckling som på området förekommit har redan tagit skrämmande proportioner och mycket talar för att någon kulmen ingalunda nåtts. Enbart inom livsmedelsbranschen upphörde

Interpellation ang. ökade anslag för individuellt prövade skördeskadebidrag

1963 1 600 butiker (netto) och en prognos av detaljhandelns utredningsinstitut beräknar för åren 1964—1970 en minskning av butikernas antal med 18 200, varav ungefär hälften enbart livsmedelsbutiker. Mer än hälften av hela nedgången i butiksantalet avser familjebutiker och närmast största gruppen utgöres av andra småföretag. I viss mån som en konsekvens av en så bedömd utveckling torde kunna betraktas att även ett storföretag som Konsum anser sig kunna planera att minska sina butikers antal från 4 479 år 1964 till 1 600 år 1970. Det kan betvivlas att man kunde ha planerat för en sådan serviceförsämring om man icke räknat med den stora butiksdöden bland konkurrenterna inom den enskilda småhandeln.

För bedömning av utvecklingen inom butikshandeln tilldrager sig den utredning som nyligen avgivit betänkande (SOU 1965: 38—39) angående ändrad lagstiftning om butiksstängningstiderna stort intresse. I denna utredning — Affärstidsutredningen — synes man ha kommit fram till att förutsättningarna för tidigare lagstiftning, som väsentligen anges ha åsyftat att reglera arbetstiden för handelns anställda, numera icke i samma mån föreligger, då dessa frågor numera löses genom avtal mellan parterna. Däremot ger utredningen belägg för uppfattningen att lagstiftningens största betydelse förskjutits till att verka konkurrensbegränsande. Att märka är att denna konkurrensbegränsande verkan särskilt blir till gagn för företag med många anställda för vilka övertidsersättningarna betyder mest. Däremot har storföretagen sin styrka i konkurrensen obesuren på andra områden.

Med hänsyn härtill synes det befogat att överväga om icke allmänhetens intresse motiverar att man söker efter utvägar att för den mindre företagsamheten och särskilt för familjebutikerna, som skötes av familjemedlemmar och endast med ringa hjälp av andra, even-

tuellt deltidsanställda, skapa bättre förutsättningar att bestå.

Under hänvisande till de synpunkter jag sålunda anfört vill jag utbedja mig första kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för inrikesdepartementet som har att pröva utredningens förslag få rikta följande interpellation:

Kommer statsrådet vid sitt ställningstagande till förslaget om ny butikstängningslag (affärstidslag) även att beakta värdet för allmänheten ur servicesynpunkt av att lagen icke får en avfattning som försvårar för den mindre butikshandeln, specialaffärerna och i allmänhet s. k. närbutiker, att bestå i konkurrensen med storföretagen?

Vill statsrådet i detta sammanhang överväga lämpligheten av att familjebutiker, skötta huvudsakligen med hjälp av egna familjemedlemmar, må oberoende av i övrigt gällande butikstängningstider medgivnas rätt att betjäna allmänheten i den utsträckning innehavaren finner så lämpligt och möjligt?

På gjord proposition medgav kammaren, att ifrågasvarande spørsmål finge framställas.

Interpellation ang. ökade anslag för individuellt prövade skördeskadebidrag

Herr NILSSON, FERDINAND, (cp) fick ånyo ordet och yttrade:

Herr talman! Det skördeskadeskydd som 1961 beslöts på grundval av proposition nr 94 hade i mycket försökskaraktär. Det har i olika avseenden förbättrats men lider fortfarande av betydande brister. Det är svårt att få människor att finna det rättvist, att ett system, som utlöses för begränsade områden och vissa grödor, skall leda till att ofta nog odlare ställs utanför skyddet därför att de bor i fel område eller har odlingar av grödor vilkas avvägning utesluter dem. Det är en dålig tröst för den som ställs utanför att detta sker, därför att grannarna klarat sig bättre från skördeskadorna.

Vid sidan av det generella skyddet finnes visserligen utvägen med individuellt prövade bidrag, men denna möjlighet begränsas, dels av att endast ett ringa belopp står till förfogande, dels även av att dessa bidrag ej blott grundas på behov på grundval av förefintlighet av skördeskada utan även på en rent ekonomisk behovsprövning.

Vederbörande kan ha uppenbara svåra skördeskador och ha varit med och betalat premier för skyddet men likväl ingenting få.

Sådana bestämmelser kan motiveras av brist på medel som givetvis utgör ett giltigt skäl för att den ekonomiskt sämre ställda skall få hjälp först. I ett socialt grundat system för stöd vid oförvållad skada är emellertid detta icke tillfredsställande. Så förekommer icke heller vid utformande av stöd åt den som drabbas av oförvållad arbetslöshet.

Skördeutfallet i år är i flera avseenden ogynnsammare än 1964. Anmälningarna för erhållande av skördeskadeskydd har också ökat från 52 738 till 83 103. Det belopp som avsatts för individuella bidrag är emellertid oförändrat 400 000 kr. Det var otillräckligt 1964 och är det förvisso även i år. De som har att handlägga dessa ärenden i direkt kontakt med människorna vittnar om hur pinsam fördelningen mellan sökande, som väl behöver hjälpen, är. Trots hård gallring på gränsen till godtycke var pengarna otillräckliga.

Jag vill därför utbedja mig första kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet få rikta frågan om han på grund av tidigare erfarenheter och med hänsyn till det stora behov av skördeskadeskydd som föreligger är villig framlägga förslag om att ett större belopp än 400 000 ställes till förfogande för erhållande av individuellt prövade skördeskadebidrag.

Det sålunda begärda tillståndet lämnades av kammaren.

Interpellation ang. de ensamstående mödrarnas bostadsproblem

Ordet lämnades härefter på begäran till herr LARSSON, THORSTEN, (cp), som anförde:

Herr talman! De ensamma mödrarnas problem har alltmer kommit att uppmärksammas i samband med den pågående abortdebatten. För att på ett positivt sätt lösa de abortsökandes problem måste man sträva efter att skapa ett barnvänligare samhälle. I första hand bör därvid bostadsfrågan uppmärksammas. Den ensamma blivande moderns möjligheter att erhålla bostad åt sig och barnet kan vara av avgörande betydelse i en abortsituation. Enligt en uppgift i pressen från en undersökning i Göteborg skulle av 143 abortsökande kvinnor 117 ha fött sina barn, om bostadsfrågan varit ordnad. Bostadsituationen för ensamma mödrar är för närvarande synnerligen allvarlig. Skyndsamma åtgärder är nödvändiga.

För att lösa de värsta problemen torde en tids vistelse på ett mödrahem kunna vara en lösning. Det är möjligt att mödrahemmen inte är den allra lyckligaste lösningen men i den situation som råder är det nödvändigt att alla möjligheter utnyttjas. Om möjlighet finnes att under några månader vistas på ett mödrahem och om denna möjlighet vore känd av allmänheten, skulle säkerligen många som nu söker abort avstå därifrån. Efter en tid på mödrahemmet finnes möjlighet att adoptera bort barnet. Möjligheterna till adoption är goda. Antalet makar som önskar adoptivbarn är stort. Många får vänta i år på ett adoptivbarn.

I den nämnda situationen måste man förvånat konstatera att de nu existerande mödrahemmen är utnyttjade i relativt liten utsträckning. Enligt uppgifter från kungl. socialstyrelsen var medelbeläggningen, d. v. s. medeltalet vårdade per dag i procent av antalet disponibla platser inom barnhemsplan 66,3 procent. Under åren 1960—1964 har be-

Interpellation ang. de ensamstående mödrarnas bostadsproblem

läggningen varit omkring 60 procent. Huvudmännen för dessa mödrahem, huvudsakligen landsting och städer utanför landsting, har helt naturligt inte varit benägna att öka antalet platser, då beläggningen varit så låg.

Med hänvisning till det anförda hemställer jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för socialdepartementet få ställa följande frågor:

1. Är statsrådet beredd att, i syfte att minska antalet abortsökande, förbättra informationen dels om möjligheterna att vistas på mödrahem och kombinerade mödra- och spädbarnshem, dels om möjligheterna till adoption?

2. Är statsrådet beredd att, om så skulle visa sig behövt, medverka till en utbyggnad av mödrahemmen?

3. Vilka åtgärder har statsrådet i övrigt planerat i syfte att förbättra bostadssituationen för ensamstående mödrar?

Även denna hemställan bifölls.

Anmälades och bordlades följande under sammanträdet avlämnade motioner:

nr 804, av herr *Stefanson m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 162, med förslag till förordning angående ändring i förordningen den 5 mars 1948 (nr 85) om försäljningsskatt;

nr 805, av herr *Dahlberg*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 165, angående godkännande av avtal mellan vattenfallsstyrelsen och Bolidens gruvaktiebolag om utbyggnad av Grytfors kraftstation m. m.;

nr 806, av herr *Carlsson, Harry, m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 168, angående förvärv av aktierna i Svenska Durox aktiebolag, m. m.;

nr 807, av herr *Holmberg m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 168, angående förvärv av aktierna i Svenska Durox aktiebolag, m. m.;

nr 808, av herr *Sundin m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 168, angående förvärv av aktierna i Svenska Durox aktiebolag, m. m.;

nr 809, av herr *Andersson, Torsten, m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 173, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 1 § lagen den 31 maj 1963 (nr 268) om igångsättningstillstånd för byggnadsarbete;

nr 810, av herrar *Enarsson och Åkerlund*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 173, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 1 § lagen den 31 maj 1963 (nr 268) om igångsättningstillstånd för byggnadsarbete; samt

nr 811, av herr *Skärman m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 173, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 1 § lagen den 31 maj 1963 (nr 268) om igångsättningstillstånd för byggnadsarbete.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 15.37.

In fidem

K.-G. Lindelöw

Onsdagen den 24 november

Kammaren sammanträdde kl. 10.00.

Fru *Myrdal* anmälde, att hon åter infunnit sig vid riksdagen.

Upplästes följande till kammaren inkomna ansökning:

Till riksdagens första kammare

Undertecknad anhåller härmed om ledighet från riksdagsarbetet under tiden den 1 december—den 10 december 1965 för deltagande i internationell kongress i Argentina.

Stockholm den 24 november 1965

Gunnar Edström

Den begärda ledigheten beviljades.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 177, angående godkännande av avtal mellan Sverige och Schweiz för undvikande av dubbelbeskattning beträffande skatter på inkomst och förmögenhet.

Föredrogs och hänvisades

motionen nr 804 till bevillningsutskottet,

motionerna nr 805—808 till statsutskottet samt

motionerna nr 809—811 till lagutskott.

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets utlåtanden:

nr 41, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i kommunal och ecklesiastik indelning, m. m.; samt

nr 43, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om

ställföreträdare för kommun vid vissa avtalsförhandlingar m. m.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 156, i anledning av riksdagens år 1964 församlade revisorers berättelse angående statsverket, i vad berättelsen avser de värnpliktigas fria resor, jämte i ämnet väckta motioner; och

nr 157, i anledning av väckt motion angående de frivilliga försvarsorganisationernas arbetsvillkor.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Ang. kronans försäljning av Järvafältet

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 158, i anledning av väckta motioner angående kronans försäljning av Järvafältet.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Strandberg* (I: 268) och den andra inom andra kammaren av herr *Edlund* (II: 321), hade hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla, att Kungl. Maj:t snarast måtte upptaga förhandlingar för försäljning av Järvafältet, så att delikvid — uppgående till lägst 75 miljoner kronor — för den del av Järvafältet, som ej skulle ligga kvar hos kronan kunde erhållas redan budgetåret 1965/66.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på anförda skäl hemställt, att motionerna I: 268 och II: 321 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Ang. Sveriges bistånd till utvecklingsländerna

Vid utlåtandet fanns avgivet ett särskilt yttrande av fröken *Andersson* samt herrar *Strandberg*, *Bohman* och *Per Petersson*.

Herr **VIRGIN** h):

Herr talman! De motioner som kamaren nu har att behandla innehåller förslag och yrkanden om att åtgärder för exploatering av Järvafältet skall påskyndas, så att bostadsbebyggelse tidigare kan komma till stånd där och så att likvider för markens försäljning skulle kunna inflyta till statsverket redan under budgetåret 1965/66. Motionerna väcktes under allmänna motions-tiden i januari, alltså för tio månader sedan, men tas upp till behandling först nu. Enligt min uppfattning är detta felaktigt, då möjligheterna att verkligen tillgodose motionernas syfte därigenom har undanröjts; det torde inte längre vara realistiskt att tro att likvider för markförsäljning på Järvafältet kan inflyta under ett budgetår som redan nu till nära hälften har förflutit.

Inte heller de övriga åtgärder som åsyftats för att påskynda exploateringen torde efter den långa fördröjningen kunna leda till resultat. Utskottet anmäler i sitt utlåtande att förslag väntas bli framlagda inom den närmaste tiden och att påskyndande åtgärder därför inte nu kan väntas få effekt.

Jag tycker nog att behandlingen av dessa motioner liksom åtgärderna i övrigt för att utnyttja Järvafältet mycket bjärt kontrasterar mot de löften och uttalanden, som gjordes från socialdemokratiskt håll i valrörelsen 1962.

Herr talman! Jag har intet yrkande.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 159, i anledning av väckta motioner om utbyggnad av telekommunikationerna i skärgården;

nr 160, i anledning av väckta motioner om lokal väderlekstjänst för byggnadsindustrien m. fl. näringsgrenar;

nr 161, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående överlåtelse av kronan tillhörig mark jämte i ämnet väckt motion; och

nr 162, i anledning av väckta motioner angående de partiellt arbetsföras pensionsrätt m. m.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogos ånyo bevillningsutskottets betänkanden:

nr 43, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m., jämte i ämnet väckta motioner; och

nr 46, i anledning av väckta motioner angående avskaffande av tullar på varor från u-länderna.

Vad utskottet i dessa betänkanden hemställt bifölls.

Ang. Sveriges bistånd till utvecklingsländerna

Föredrogos ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 47, i anledning av väckta motioner angående Sveriges bistånd till utvecklingsländerna.

I de inom riksdagen väckta, till bevillningsutskottet hänvisade likalydande motionerna I: 143, av herrar *Lundström* och *Sundin*, samt II: 184, av herrar *Hedlund* och *Ohlin*, hade bland annat hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte begära förslag i syfte att genom undanröjande av nuvarande brister i skattelagstiftningen stimulera svenska investeringar i u-länderna.

Motionerna hade, såvitt de avsåge föreslagen ändring i skattelagstiftningen, hänvisats till bevillningsutskottet. I öv-

Ang. Sveriges bistånd till utvecklingsländerna

rigt hade motionerna hänvisats till statsutskottet och vid innevarande års vårsession behandlats i sistnämnda utskotts utlåtande nr 125.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande betänkandet på återopade grunder hemställt, att riksdagen — med bifall till de likalydande motionerna I: 143, av herrar Lundström och Sundin, samt II: 184, av herrar Hedlund och Ohlin, i vad motionerna hänvisats till bevillningsutskottet — måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om förslag till åtgärder i syfte att genom undanröjande av nuvarande brister i den svenska skattelagstiftningen stimulera svenska investeringar i utvecklingsländerna.

Reservation hade avgivits av herrar *John Ericsson, Wärnberg, Tage Johansson, Hellebladh, Arne Pettersson, Brandt, Allard, Kärrlander, Andersson* i Essvik och *Forsberg*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att de likalydande motionerna I: 143, av herrar Lundström och Sundin, samt II: 184, av herrar Hedlund och Ohlin, angående Sveriges bistånd till utvecklingsländerna, i vad motionerna hänvisats till bevillningsutskottet, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr ERICSSON, JOHN, (s):

Herr talman! I föreliggande fråga har motionärernas förslag vunnit lottningen i utskottet, som sålunda anser att det är befogat med en skrivelse till Kungl. Maj:t med hemställan om åtgärder för att undanröja de skattemässiga hindren för hjälp åt utvecklingsländerna. Vi reservanter har en avvikande mening. Vi erkänner att det kan vara till förfång för svensk export om vinster blir beskattade både i t. ex. ett u-land och hemma i Sverige. I flertalet fall har Sverige dubbelbeskattningsavtal, men när det gäller u-länderna har av olika skäl sådana avtal inte kommit till stånd i den

omfattning som man skulle önska, och där uppstår alltså komplikationer.

En särskild kommitté inom OECD har undersökt dessa frågor, och den har kommit till den slutsatsen att man om möjligt bör öka antalet dubbelbeskattningsavtal så långt som nu detta i praktiken kan ske. Kommittén anser att OECD:s modellavtal kan ligga till grund för förhandlingar, men ändå kvarstår som ett faktum att det icke är en tillfredsställande ordning.

I princip vill vi alltså gå med på att man söker undvika dubbelbeskattning. Nu är situationen den att 1966 års riksdag kommer att få ett förslag som syftar till just detta, att dubbelbeskattning skall undvikas. Vi anser att detta är en positiv åtgärd. Det finns ingen anledning att just nu sträcka sig längre än att avvakta detta förslag. Om riksdagen godkänner den signalerade propositionen till nästkommande års riksdag, har vi tagit ett steg i rätt riktning.

Reservanterna vill hänvisa till det förhållandet, att det inte bara är fråga om att exportlandet skall vidta åtgärder. Lika viktigt är det ju att vederbörande u-land vidtar åtgärder, så att det blir ett gynnsamt klimat för export och etablering i det landet.

Vi har vidare velat erinra om att skattefrågorna bara utgör en del av de problem som måste lösas för att nå en lyckosam utveckling.

Vi har i reservationen också velat peka på en händelse som nyligen inträffat, den nämligen att svenska företag har bildat ett särskilt bolag för att samordna svenska insatser i u-länder. Jag vet att man har för avsikt att koncentrera sig till ett par tre länder och där fullfölja sina framstötter. Detta tror jag är en viktig sak när det gäller att vinna framgång, som betyder mycket mer än beskattningsfrågorna. Av stor betydelse är härvidlag att man talar samma språk från myndigheternas och från näringslivets sida. Det kan hända att detta nya bolag kommer att få möjligheter till en planering som är bättre än den vi för

Ang. Sveriges bistånd till utvecklingsländerna

närvarande har och därigenom kan göra en insats.

Personligen tror jag att det skulle kunna gå att uppnå åtskilligt den vägen, och vi får väl utgå ifrån att vederbörande myndigheter med intresse tar del av vad som här föreslås, så att man kan komma fram till konkreta resultat. Vi tror att sådana åtgärder är betydelsefulla.

Jag vill med det sagda, herr talman, yrka bifall till reservationen.

Herr STEFANSON (fp):

Herr talman! Jag noterar med tillfredsställelse den värderade utskottsordförandens positiva inställning till stimulans för investeringar i utvecklingsländerna. Personligen tror jag att något av det allra viktigaste som vi kan göra i vårt land är att verkligen stimulera åtgärder från svensk företagsamhet att etablera sig i dessa länder. Då är det många medel som kan begagnas för att få till stånd en sådan stimulans. Bland annat kan företagen göra åtskilligt själva, och herr Ericsson har visat på den åtgärd som svenska företag i samverkan här har vidtagit, att starta ett särskilt bolag som samordnar svenska insatser i u-länderna.

I bevillningsutskottets betänkande nr 47 tar utskottet upp motionen II: 184, som behandlar insatserna till u-länderna ur vidare aspekter.

Jag behöver inte här betona nödvändigheten av att Sverige verkligen hårt engagerar sig för stöd åt utvecklingsländerna. Här för talar humanitära skäl och politiska motiv — de osäkra och labila förhållandena utgör ett ständigt hot mot världsfreden. Vi bör också medverka till att åstadkomma en ökad köpkraft i u-länderna, vilket ger inte minst svenskt näringsliv möjlighet till nya avsättningsområden för produktionen. Här bör man på allt sätt stimulera ett ekonomiskt samarbete på handelsområdet vilket kan betyda åtskilligt för u-ländernas ekonomiska utveckling.

En viktig sak är som sagt att stimulera svenska företag att etablera sig i u-länderna. Härvidlag utgör lämpliga insatser från statens sida för att skydda svenska investeringar mot förlust på grund av t. ex. nationalisering och expropriationsåtgärder och andra förhållanden som det står utanför företagets möjligheter att påverka ett viktigt led i strävandena att förmå svensk företagsamhet att etablera sig i dessa länder.

Riksdagen gjorde förra året vissa positiva uttalanden härom. Bl. a. uttalade riksdagen att man i avvaktan på internationella lösningar borde kunna genom investeringsgarantier och bilaterala investeringskyddsavtal stödja de svenska insatserna i u-länderna. I motion II: 184 framhålles att de åtgärder som krävs för att detta uttalande från riksdagen skall förverkligas nu bör vidtas.

Ett viktigt medel att stimulera till investeringar i u-länderna från svenska företag är också åtgärder på skatteområdet.

I den behandlade motionen föreslås under punkt 6 i klämman att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t kräver förslag i syfte att genom undanröjande av nuvarande brister i vår skattelagstiftning stimulera svenska investeringar i utlandet. I motionen framhålles bl. a. att åtskilliga u-länder själva försöker locka till sig utländska företag genom att bevilja dem skattelättnader för investeringar. En sådan stimulans motverkas naturligtvis helt, om den mervinst som uppstår genom denna lindrigare beskattning i u-landet beskattas i företagets hemland. Detta blir i stor utsträckning fallet för svenska företag på grund av vår skattelagstiftning. Om sålunda ett u-land avstår från bolagskatt eller kupongskatt, beskattar Sverige helt den härigenom ökade utdelningen. Härigenom behandlas investeringar i dotterbolag i ett u-land sämre än motsvarande investeringar i dotterbolag i Sverige. I vårt land beskattas ju inte ett svenskt företag för utdelning

Ang. olje- och bensinhandelns organisation

från t. ex. ett svenskt dotterföretag, alltså ett företag i vilket det äger minst 25 procent av aktiestocken.

Det framhålles i motionen att i andra högt stående industriländer har man i skattelagstiftningen infört särskilda regler för att stimulera investeringar i u-länderna. Det har man gjort i Västtyskland, och i bevillningsutskottets betänkande framhålles också att i Frankrike och Nederländerna har man sådana förmånligare regler för en dylik beskattning. Det finns dylika också i Belgien och Canada, och i Förenta staterna är sådana bestämmelser på väg.

Kungl. Maj:t har nu aviserat en proposition om internationella skattefrågor, och det framhåller också herr Ericsson som menar att man kan vänta med lösningen av dessa problem tills propositionen föreligger. Det betänkande som ligger till grund för denna proposition föreslår inte någon lösning på de problem som framförts i motionen. Även enligt betänkandet skulle i framtiden en viss diskriminering av investeringar i u-länderna äga rum. Kungl. Maj:t bör därför efter skyndsamt utredning förelägga riksdagen lämpliga förslag i syfte att genom undanröjande av nuvarande brister i vår skattelagstiftning stimulera svenska investeringar i u-länderna.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till bevillningsutskottets betänkande nr 47.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på godkännande av den vid betänkandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Ericsson, John*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt

efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 47, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes den vid betänkandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstade för nejpropositionen.

Då emellertid herr *Stefanson* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 63;

Nej — 71.

Därjämte hade 2 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Herr *Jansson, Paul*, anmälde, att han avsett att rösta nej men av misstag nedtryckt ja-knappen.

Vid förnyad föredragning av bevillningsutskottets betänkande nr 49, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 8 § tulltaxeförordningen den 13 maj 1960 (nr 391), m. m., bifölls vad utskottet i detta betänkande hemställt.

Ang. olje- och bensinhandelns organisation

Föredrogs ånyo bankoutskottets utlåtande nr 52, i anledning av motioner an-

Ang. olje- och bensinhandelns organisation

gående olje- och bensinhandelns organisation.

I två till bankoutskottet hänvisade likalydande motioner, nr 6 i första kammaren av herrar *Adolfsson* och *Lager* samt nr 8 i andra kammaren av herr *Hermansson m. fl.*, hade föreslagits, att riksdagen skulle i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att 1947 års oljeutredning måtte kompletteras med en utredning

a) avseende oljehandelns rationella ordnande i enlighet med vad i motionerna anförts;

b) angående upprättandet av allmän- ägd petrokemisk industri.

Vidare hade i två till bankoutskottet hänvisade likalydande motioner, nr 7 i första kammaren av herr *Erik Olsson* och nr 9 i andra kammaren av herr *Nilsson* i Östersund *m. fl.*, hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om utredning och förslag beträffande bensinhandelns framtida organisation och utformning.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet av angivna orsaker hemställt,

1. att motionerna I:7 och II:9 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

2. att motionerna I:6 och II:8 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar *Stähle*, *Ake Larsson*, *Palm* och *Augustsson*, fru *Renström-Ingenäs* samt herrar *Hagnell*, *Ekström* i Iggesund och *Haglund*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del hava den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under 1 hemställa, att riksdagen med bifall till motionerna I:7 och II:9 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning och förslag beträffande bensinhandelns framtida organisation och utformning jämte därmed sammanhängande problem.

Herr **STÄHLE** (s):

Herr talman! I bankoutskottets föreliggande utlåtande nr 52, som gäller bensinhandelns framtida organisation och utformning jämte därmed sammanhängande problem, har vi genom lottning blivit reservanter, och jag ber därför, herr talman, att med några ord få belysa hur vi ser på den frågan.

Bensinhandelns organisation och utformning här i landet har under flera år varit föremål för stort intresse inom riksdagen, och det bestyrkes också genom den mängd motioner och interpellationer som förekommit under senare år. Vid remissbehandlingen i år av de väckta motionerna har flera remissinstanser visat ett mycket påtagligt intresse för att någonting borde göras i syfte att i någon mån söka skapa klarhet om branschens betingelser nu och i framtiden. Sålunda stödes förslaget om en utredning av statens pris- och kartellnämnd, som erinrar om att det för närvarande inte finns något aktuellt material som belyser bensinhandelns struktur och prestationer.

IC-föreningarnas riksorganisation finner det föreligga ett mycket påtagligt behov av att klarhet skapas om branschens betingelser.

Kommerskollegium uttalar för sitt vidkommande att det inte kan uteslutas att antalet bensinstationer är för stort, och anser att en undersökning bör syfta till att främja en större planmässighet på bensinhandelns område.

Vidare har vi ett uttalande från Sveriges bensinhandlares riksförbund, som för sitt vidkommande finner en utredning om bensinhandeln önskvärd och anser att särskild uppmärksamhet bör ägnas åt bensinstationernas utnyttjandegrad.

Frågan om bensinstationernas placering är för närvarande föremål för väg-sakkunnigas uppmärksamhet. Enligt vad utskottet inhämtat kommer de sakkunniga att avhandla det ämnet i ett betänkande som avses framläggas någon gång under 1966, men bensinhandelns

Ang. olje- och bensinhandelns organisation

ekonomiska villkor faller utanför vägsakkunnigas uppdrag.

Reservanterna finner för sitt vidkommande att starka skäl talar för att nu göra en undersökning av bensinhandeln, främst med sikte på att skapa underlag för en samlad bedömning av branschens fortsatta utbyggnadsbehov, och att en fastare planering inom det området är nödvändigt finner reservanterna uppenbart.

Med dessa ord ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den till utskottets utlåtande fogade reservationen.

Herr LUNDBERG (h):

Herr talman! Av politiskt-taktiska skäl har man i år på socialdemokratiskt håll bestämt sig för att begära en utredning om bensinhandeln. Tidigare under ett antal år har motsvarande motioner enhälligt avstyrkts av utskottets socialdemokratiska och borgerliga ledamöter och, förmodar jag, utan större ceremonier avslagits i kamrarna.

Vad är det nu man vill utreda? Jo, det är förhållandena i en bransch som 1949 distribuerade en vara till konsumenterna för 26,9 öre per liter, skatterna oräknade, och 1964 tog 26 öre per liter, vilket, återfört till 1949 års penningvärde, endast motsvarar 14,4 öre. Till yttermera visso har kvaliteten förbättrats från 75 oktan till 94 oktan. Det är en bransch som undergår en självsanering och rationalisering, belyst av följande siffror, som utvisar medelförsäljningen av motorbränsle per anläggning, de s. k. singelpumparna oräknade: 1948 275 000 liter, 1957 475 000 liter, 1964 550 000 liter, d. v. s. dubbelt mot år 1948.

Som en internationell jämförelse kan nämnas att år 1964 motsvarande siffra i Västtyskland var 400 000 liter — den svenska siffran var alltså 37,5 procent större. Ytterligare internationella jämförelser: antalet bilar per station var år 1960 — det är de senaste siffror som är tillgängliga — i Sverige 331, i Tyskland

190, i England 210, i Italien 141 och i Belgien 105.

Sedan 1960 har bilbeståndet stigit med nära en tredjedel i Sverige, och man räknar i dag med service för i medeltal 412 bilar per station.

Motionärerna påstår att distributionsapparaten är överdimensionerad. Kommunistmotionen går t. o. m. ut från ett uttalande av direktör Skarp i Bensinhandlarnas riksförbund, vari det s. k. verkliga behovet av försäljningsställen uppskattas till 1 500, mot nu existerande cirka 5 200 service- och tappstationer och 5 000 s.k. singelanläggningar.

Var det någon som kunde undgå att märka den horribelt skråbetonade inställningen hos talesmannen för bensinhandlarna? Jag nämner detta särskilt därför att detta förbund är den enda remissinstans som helt tillstyrkt utredningen. Att bensinhandlarnas Idealsverige inte på något sätt liknar bilisternas Idealsverige är uppenbart. Tolv handelskamrar har via kommerskollegium avstyrkt motionerna; fyra organisationer, och bland dessa LO, likaså. Man kan med någon hårddragning säga att remissförfarandet givit 16 ja, 1 nej och 3 ja-så. På det materialet försöker nu den socialdemokratiska loftminoriteten att snickra ihop en reservation. Svårigheterna har varit stora — det märks i den sakliga torftigheten.

Påståendet att utredningsförslaget stöds av flera remissinstanser är ganska ihåligt. Det är rätt att pris- och kartellnämnden säger att det saknas aktuellt material som vore önskvärt för att få allmänhetens behov av service belyst, men jag tror att några telefonsamtal till rätta människor snabbt kunde kartlägga utvecklingstendenserna, och i det fallet sitter tydligen IC-organisationerna inne med god kunskap. Att man högtidligt talar om utredning tyder väl ändå på bristande sinne för proportioner.

Men pris- och kartellnämnden säger också beträffande Bensinhandlarförbundets synpunkter på nedskärningen av antalet stationer: »En privat nyetable-

Ang. olje- och bensinhandels organisation

ringskontroll i konkurrensbegränsande syfte torde emellertid få anses vara lika litet välkommen inom denna som inom andra branscher.» Pris- och kartellnämnden säger beträffande kommunistyrkandet på oljehandels rationella ordnande: »Såsom framgått av det föregående har Sverige under senare år *icke* intagit en i jämförelse med andra väst-europeiska länder ogynnsam ställning med avseende på prisförhållandena för nu ifrågakommande produkter. Huruvida det av andra än pris- och konkurrens-hänsyn kan föreligga skäl för de av motionärerna framförda förslagen undan- drar sig nämndens bedömning.»

Detta var alltså pris- och kartellnämnden. När så IC-föreningarnas riksorganisation åberopas gör sig reservanterna skyldiga till en ganska svår stympning av texten. Jämför följande två sats! Jag citerar ur IC-föreningarnas riksorganisations remissyttrande: »När riksorganisationen ändå inte vill motsätta sig en förutsättningslös utredning är enda skälet härtill, att det föreligger ett påtagligt behov av att klarhet skapas beträffande bensin- och oljehandels betingelser.» Jämför detta med reservanternas taktiska förkortning: »IC-föreningarnas riksorganisation finner det föreligga ett påtagligt behov av att klarhet skapas om branschens betingelser.» En dam och sju herrar i bankoutskottet anser att man får hantera remissmaterial på detta sätt. Jag anser det icke.

Vidare finner man Bensinhandlarnas riksförbunds yttrande vara av intresse. Jag förstär försiktigheten i uttryckssättet, eftersom yttrandet går i riktning mot nyetableringskontroll. På slutet anser man så att starka skäl nu föreligger att göra en undersökning av bensinhandeln, främst med sikte på att skapa underlag för en samlad bedömning av branschens fortsatta utbyggnadsbehov eller, som man formulerar det i klämmen, utredning och förslag beträffande bensinhandels framtida organisation och utformning jämte därmed sammanhängande problem.

Om man avser sakskäl och anser att dessa nu skulle vara starka, så har kravet på styrka sänkts fantastiskt på ett år, eftersom ingenting nytt har tillkommit. Tvärtom fortgår branschens utveckling åt rätt håll. De politiska skälen till att socialdemokraterna denna gång fallit för att försöka koka en utrednings-soppa på en remiss-spik — bensinhandlarnas — och några smånubb kanske kommer fram i den fortsatta debatten. Välsmakande kan soppan inte bli. Den är tunn men het. Det finns inga mustgivande ingredienser av den art som luffaren lurade gumman att lägga i.

Jag ber att få tillstyrka utskottets förslag.

Herr STÄHLE (s):

Herr talman! Herr Lundberg talade om att reservanternas underlag var sakligt torftigt. Jag delar inte herr Lundbergs uppfattning på den punkten. Herr Lundberg kunde ändå inte motbevisa att de remissinstanser som jag här citerade verkligen har uttalat sig för att man på detta område i dag behöver en utredning om man skall ha möjlighet att på ett sakligt sätt bedöma branschens fortsatta utveckling.

Inom handeln går man in för en fortlöpande övergång till allt större enheter, men denna trend visar inte bensinhandeln, som fortfarande har kvar alltför många små ettmärkestappställen. Man kan fråga sig huruvida det är riktigt med en sådan rörelse som drivs av en hel familj, där föräldrar och barn arbetar med tappning av bensin utan tanke på eller känsla för arbetstidslagens bestämmelser. Vi reservanter anser att detta inte kan vara riktigt med tanke på den omfattning som bensinhandeln har fått i vårt land genom den standardhöjning som skapat möjlighet för många familjer att skaffa sig bil, och det är därför vi anser att en översyn bör göras av dessa förhållanden.

Bilisternas krav på service kommer säkerligen att bli allt större, och vi har

Ang. olje- och bensinhandelns organisation

av känsla av att man mer och mer övergår till större enheter, som har möjlighet att betala avtalsenliga löner och kan ge den service som bilisterna i dag behöver vid bilvårds- och översynsstationer. Jag tror att en utredning kan skapa underlag för att bensinhandeln i minst samma takt som den övriga handelen övergår till större enheter.

Jag vidhåller, herr talman, mitt yrkande om bifall till reservationen.

Herr LUNDBERG (h) kort genmäle:

Herr talman! Det är helt uppenbart att en trend mot större anläggningar finns inom bensinhandeln, men bensinhandelns struktur är sådan att man inte kan göra hur stora anläggningar som helst. Där finns ett optimum, och att vi är på väg mot det visar nedläggningen av singelanläggningar. Det finns enligt branschens uttalanden ett starkt uppdymt behov av ytterligare serviceanläggningar. Jag kan i detta sammanhang säga, att av 300 stationer som nybyggdes i fjol, så var det endast 50 som var direkt nya, medan 250 var ersättning för gamla stationer. Dessa ersättningsbyggen var i huvudsak framtvingade av vägomläggningar, som medfört att de gamla stationerna kommit att ligga fel. Trenden finns där alltså.

Vad lönefrågan beträffar är det svenska löneläget högst, och det återspeglas i återförsäljarrabatterna. Den svenska återförsäljarrabatten ligger högst i Europa, den är nära två och en halv gånger så hög som t.ex. i Frankrike. Denna kostnad hänger helt enkelt samman med vår egen höga standard.

Jag kan alltså inte se att det finns någon anledning alls att i enlighet med herr Ståhles önskan tillstyrka en utredning. Det har inte framförts några starka argument. Herr Ståhles uttryck i det första anförandet, att remissinstanserna visat ett mycket påtagligt intresse, trodde jag att jag hade motbevisat genom att dra fram hur ihåliga dessa tillstyrkanden var. Det är väl snarare så att ett par

av remissinstanserna sagt sig: Allright, vi har hört talas om det här i så många år nu, låt oss i all fridens dar få en undersökning, så att det blir slut på allt det här pratet. Något starkt sakligt underbyggt utredningskrav kan ju detta icke vara.

Jag vidhåller alltså mitt yrkande om bifall till utskottets förslag.

Herr STÄHLE (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill efter herr Lundbergs senaste anförande, där han talar om det höga löneläget vi har här i landet, fråga: Menar herr Lundberg att vi på detta område inte har möjlighet att betala avtalsenliga löner? Man kunde lätt få det intrycket av herr Lundbergs anförande att på detta område svårigheter finns att betala den lön som en fullgod arbetare skall ha för sitt jobb.

Herr OLSSON, ERIK, (s):

Herr talman! Jag skulle kunna nöja mig med att instämma i vad reservanternas talesman har sagt, men som motionär vill jag ändå påpeka ett par småsaker.

Våra motioner, I: 7 och II: 9, har av utskottet och framför allt i remissvaren liksom fogats ihop med motionerna I: 6 och II: 8 på ett sätt som gör det svårt att av remissvaren skilja dem åt.

Jag vill därför kort ange meningen med den motion som jag står för i denna kammare.

Motionärerna har uppfattningen att bensinhandeln i landet inte är tillfredsställande ordnad. Vi anser därför att en närmare undersökning snarast bör komma till stånd bl. a. beträffande bensinhandelns organisation, dess distributionsformer samt bensinstationernas utformning och antal med hänsyn till framtida behov. Samtidigt bör det även göras en översyn över prisrabatteringsystemet inom branschen och prissättningen i övrigt. Vi anser att prisrabatteringsystemet inte är riktigt sunt ur

Ang. olje- och bensinhandelns organisation

affärssynpunkt. Det drabbar ganska ojämnt.

Jag skulle vidare vilja påvisa — när utskottet säger att vi har missvisande uppgifter angående antalet tappställen — att vi till bensinstationer räknat vad som kallas servicestationer, tappställen och singleanläggningar. Därvid kommer vi till att det finns omkring 9 000. Enligt uppgift ifrån Svenska petroleuminstitutet är det i verkligheten 10 200. Om det alltså är något fel på vår uppgift, har vi tagit till för litet.

Jag är helt överens med reservanterna om att en hel del av de refererade remissvaren är till förmån för motiornerna. Detta är också fallet med de uppgifter som lämnas av Svenska petroleuminstitutet när man säger, att relationen mellan antalet bensinstationer och antalet motorfordon är av betydelse för att bedöma om bensinstationsnätet är överdimensionerat. Man säger att det framgår att varje bensinstation i dag har att leverera drivmedel till mer än dubbelt så många bilar och bussar som år 1938.

Jag körde bil redan åtskilliga år före 1938 och gjorde det 1938 också, och jag måste säga att på de 27 år som gått sedan dess har det ändå hänt mycket, inte minst på den tekniska sidan, som kan vara bevis för att rationalisering på bensinhandelns område praktiskt taget inte förekommit. På grund av förbättrade motorer, förbättrade vägar och yrkestrafikens minskade relativa andel av fordonsparken skulle jag tro att bilarna nu inte behöver mer än ungefär hälften så mycket bensin som de behövde 1938 för varje bil. 1938 drog väl de flesta bilar cirka två liter per mil, under det att man nu i medeltal ligger nere på ungefär en liter. Vidare har de bättre vägarna gjort att man kör mera ekonomiskt, och slutligen var det relativa antalet yrkestrafikanter betydligt större 1938 än vad det är nu. Den stora ökningen av antalet bilar kommer ju speciellt på privatbilarna, och det är beaktant att de bilar som går i allmän tra-

fik använder betydligt mera bensin än vad privatbilarna i allmänhet gör.

Jag skulle alltså vilja säga att Petroleuminstitutets bedömning här visar att det inte varit så helt med rationaliseringen på detta område.

Vi har ansett att det skulle vara av värde både ur konsumenternas synpunkt och kanske också ur de anställas synpunkt om rationaliseringen blev något mera effektiv på detta område. Vi har därför tagit oss friheten att föreslå denna utredning. Jag har av vad som förekommit under debatten inte fått någon som helst anledning att ändra på detta krav, och jag ber, herr talman, att få tillstyrka bifall till reservationen.

Herr LUNDBERG (h) kort genmäle:

Herr talman! Till herr Ståhle vill jag säga att självfallet har han och jag samma åsikt i fråga om utbetalningen av avtalsenliga löner.

Till herr Olsson vill jag göra den kommentaren beträffande SPI:s statistik över anläggningar, att de siffror herr Olsson tog upp var helt riktiga, i och för sig. Men om man går tillbaka till 1938 finner man redovisade 12 400 anläggningar sammanlagt på en motorfordonspark av 269 000, medan år 1964 det finns 10 200 anläggningar — alltså 2 200 färre — på en motorfordonspark av 2 019 000. Detta är ju ganska uppseendeväckande siffror om man inte analyserar dem. Det visar sig att det är de små anläggningarna, de s. k. singel-anläggningarna och liknande, som har minskat med sammanlagt 5 900. Detta visar vilken självsanering och strukturutveckling som pågår i branschen.

Herr talman! Jag har ingenting mer att tillägga.

Herr ADOLFSSON (k):

Herr talman! Herr Lundberg tycktes anse att politiska förskjutningar har förestavat den förändring som inträffat i bankoutskottet i denna fråga. Han

Ang. olje- och bensinhandels organisation

trodde att debatten möjligen skulle kunna ge konkreta belägg för att det var sådana politiska förskjutningar som hade förekommit. Jag vet inte om debatten kommer att göra det, men jag kommer möjligen att anknyta till denna fråga om en liten stund.

Först vill jag emellertid notera att missförhållandena inom olje- och bensindistributionen har något belysts i två av de inlägg som förekommit här. Vidare har en så riklig exemplifiering givits i motionerna och i viss mån i remissyttrandena, att jag för min del tycker att jag kan avstå från att yttra mig i den frågan i denna del av min plädering. Jag vill i alla fall säga en sak till herr Lundberg i detta sammanhang.

Herr Lundberg anförde kritiskt att vi i vår motion hade återgivit en uppgift som direktör Skarp i Bensinhandlarnas riksförbund hade lämnat. Enligt hans uppskattning kunde behovet av bensinförsäljningsställen begränsas till 1 500 i vårt land. Det är alldeles riktigt att vi har anfört den uppgiften från direktör Skarp i motionen. Men jag vill påpeka att vi inte har tagit gift på detta uttalandes korrekthet, vilket herr Lundberg borde ha uppmärksammat. Vi har endast refererat detta uttalande och har ställt det i motsats till det faktiska förhållandet att det här i landet finns 11 000 försäljningsställen för bensin.

Jag tar i stället upp frågan vad som är huvudorsaken till de missförhållanden inom olje- och bensindistributionen, som har belysts bl. a. i ett par av anförandena här. Det får ursäktas mig om jag citerar några rader ur vår motion:

»Dessa missförhållanden, hur oeffterrätteliga de än ter sig, utgör emellertid utflöden av ett långt allvarigare helhetsproblem, koncentrerat i utländskt behärskande av denna mycket betydande del av den svenska ekonomien. En sådan maktkoncentration medför inte blott samhällsekonomiska vådor utan kan också leda till nationella komplikationer.»

Denna maktkoncentration och dess vådlighet uppmärksammades ju redan av 1945 års oljeutredning i det utredningsmaterial som den framlade 1947. Denna maktkoncentration har förstärkts i oerhört hög grad sedan dess.

Det har ju gått så långt på detta område att detta utländska trustväldet i vårt land skrävar över att ha en nyckelposition i svenskt ekonomiskt liv. Det är härur som bl. a. missförhållandena inom bensindistributionen härflyter, vilket jag tycker inte har så särskilt mycket uppmärksammat i de socialdemokratiska motionerna eller i reservationen. Men därom skall jag inte nu uppta någon diskussion.

Transportarbetareförbundet, som förra året fick yttra sig över fjolårets kommunistiska motion i denna fråga men som i år av någon anledning inte beretts tillfälle att säga sitt ord, gav ett flertal exempel på de vidunderliga omständigheter som föranleds av en sådan maktposition som den jag talade om. Jag klippte ur vad de anförde i fjol, men jag avstår från att nu citera det.

Bland många andra orimliga konsekvenser av trustväldet vill jag än en gång framhålla skatteflykten, trots att jag är medveten om att jag berörde den under fjolårets debatt.

Statens pris- och kartellnämnd bekräftar i en redogörelse, som citeras i utskottsutlåtandet, uppgifterna i våra motioner och i yttrandena om att i stort sett inga rörelsevinster tas fram till beskattning här i Sverige trots en årsomsättning på tillsammans mer än 3 miljarder kronor.

Det noteras att skillnaderna i rörelseresultat förklaras av »olikheter i bokförda anskaffningskostnader för produkterna». Det är vad vi med andra formuleringar sade i vår fjolårsmotion och som vi upprepar i årets motion. Utländska bolag säljer oljan till sina egna distributionsföretag till så högt pris att ingen beskattningsbar rörelsevinster för dotterbolagen kan uppstå i Sverige och snyter oss så att säga på

Ang. olje- och bensinhandels organisation

skattepengar. På så sätt uppstår en dubbel effekt. Dels hamnar vinsterna hos de utländska moderbolagen och inte hos de svenska dotterbolagen, och dels får de svenska förbrukarna betala ett onödigt högt pris för varan. De svenska skattebetalarna får i hög grad bidra till följd av att dessa vinstpengar icke kan beskattas inom Sverige.

Vidare är det en allvarlig sak med det extra valutautflöde som uppkommer genom att anskaffningskostnaderna för dessa importprodukter sätts så höga av trusterna. En enda ettöring för mycket per liter importolja berövar Sverige några hundra miljoner kronor i betydelsefull valuta.

Men, som sagt, detta är detaljverkningar av ett system som är oriktigt i grunden. Allt sedan år 1947, då den statliga utredningen föreslog oljehandelns förstatligande, har arbetarrörelsen krävt sådana åtgärder. Vår motion i år, som ju enligt herr Olssons förklaring i remissyttrandena har sammanblandats med den socialdemokratiska, retirerar inte vad gäller samhällsägandet, men vi menade att driften av oljehandeln inte nödvändigtvis behöver skötas av staten ensam; den kan organiseras i samverkan med oljekonsumenternas organisationer.

Nu kommer jag, herr talman, till frågan om vad som hänt.

Våra tidigare motioner i ämnet med begäran om kompletterande utredning har bankoutskottet enhälligt avstyrkt. Herr Lundberg var särskilt angelägen att här från talarstolen starkt markera just detta att det var fråga om enhälliga avstyrkanden. Det föreföll som om han rentav med förtjusning underströk ordet »enhälligt».

Nu har åtminstone något hänt. Det ena är att de som genom lottning kommit att stå för utskottets skrivning motiverar avslagsyrkandet med att förslag i saken kan väntas från koncentrationsutredningen. Jag drar visserligen inga förhastade slutsatser av detta utan konstaterar bara faktum, att motiveringen

av avslagsyrkandet i en viss bestämd del är annorlunda nu än tidigare.

Det andra och mera intressanta är att det denna gång inte förekommer någon enhällighet i fråga om att avstyrka utredningen, vilket inspirerade herr Lundbergs soppresonemang här och hans antydning om att nya politiska orsaker har uppkommit.

Jag tycker för min egen del att herr Ståhle i sin argumentation här anförde en mängd sakliga motiv för ståndpunktstagandet, och där fanns alltså ingen antydning om några speciella politiska omständigheter som föranlett medverkan till en omprövning, men jag måste ändå konstatera att de sakliga motiv som herr Ståhle nu anförde för reservationen fanns att anföra också i fjol och året dessförinnan.

Att en reservation till förmån för utredning föreligger innebär i realiteten en inte obetydlig förändring, även om denna tar upp bara en viss del av problemet. Hur mycket den egentligen tar upp vågar jag inte uttrycka någon mening om, ty man kan inte rannsaka hjärtan och njurar i sådana sammanhang. Med andra ord vet jag inte hur långtgående slutsatser som bör dragas av att reservanterna talar inte bara om bensinhandels framtida organisation och utformning utan också om »därmed sammanhängande problem». De tre sista orden kunde ju tänkas omsluta rätt mycket, möjligen också det som vår motion siktade till i denna del, men jag drar inte så långt gående slutsatser av det och vill inte ge mig in på en tolkning av ordens innebörd.

Emellertid hade vi också ett annat yrkande, nämligen utredning om en svensk petrokemisk industri ägd av samhället. En sådan samhällsägad industris funktionsmöjlighet är mycket beroende av formerna för oljeimport och distribution. Nu kan jag inte plädера så mycket för denna motion om den petrokemiska industrien, ty det skulle vara att gå alltför långt i frågan. Jag har bara kortfattat noterat att bankoutskottet be-

Ang. olje- och bensinhandelns organisation

handlat denna del av motionen på två rader. Det är verkligen inte dåligt med en så stark koncentration, vilket inte alla kan ålägga sig. Bankoutskottet motiverar sedan avslagsyrkandet med innehållet i remissvaren. Med förlov sagt är det inte mycket att bygga på dessa remissvar, särskilt inte Sveriges kemiska industrikontors onödiga undervisning om vad som skall förstås med petrokemisk industri. Det är självklart att den som motionerar om petrokemisk industri också har lärt sig vad som skall innefattas i det begreppet.

Mera intressant är då Sveriges grossistförbunds förklaring att en statsägd petrokemisk industri kanske skulle få svårare än enskilda att samarbeta med utländska företag. Ja, det var ju intressant! Vi måste alltså ta hänsyn till de utländska trusternas härskarställning inom svenskt ekonomiskt liv! Där har vi sålunda ytterligare en klar antydan om behovet av snara förändringar beträffande oljehandeln i vårt land.

Herr talman! Jag får väl avstå ifrån att yrka bifall till vår motion beträffande den del som inte på något som helst sätt omslutes av reservationen, nämligen frågan om den petrokemiska industrien. Vi får ta upp frågan igen när koncentrationsutredningen har lagt fram sitt material. Det kanske inte förvånar kammaren om jag säger att jag i den andra frågan har för avsikt att rösta för reservationen.

Herr LUNDBERG (h) kort genmäle:

Herr talman! Herr Adolfsson talade om nationella komplikationer. Om vi tänker på Suezkrisen, minns vi att den snabba uppladdningen av de svenska förråden där visade fördelen av den nuvarande strukturen. Alla bolag, vart och ett för sig, pressade på om leveranser till sina kunder. Sammanlagt fick detta, efter vad jag har erfarit, en mycket gynnsam effekt. Det kan kanske också sägas, fast det möjligen för ut resonemanget på ett vidare plan, att in-

om den gemensamma marknaden har man i dag inställningen att vilja begränsa totalkvantiteten av tillförseln av den billiga ryska oljan för att inte komma i beroendeställning. Man tänker då på de priser som järnridäländerna enligt uppgift får betala och som ligger betydligt högre än de som tillämpas för den gemensamma marknaden.

Herr Adolfsson berörde oljebolagens skatteaffärer — det vill jag inte gå in på, det ämnet kan jag inte. Men man kan väl erinra om att ett storbolag har meddelat att det tillfört kapital utifrån under en tjuogoårsperiod till ett belopp av i genomsnitt 25 miljoner kronor per år för att bygga ut hela distributionsapparaten.

Herr Adolfsson använde uttrycket soppresonemang. Det är tydligen så att han och jag på sätt och vis är överens. Om jag fattade honom rätt sade han att de synpunkter reservanterna i dag framför, framförde han redan förra året.

Herr ÅKERLUND (h):

Herr talman! Det är ganska naturligt att man i denna situation särskilt intresserar sig för vad reservanterna vill med sitt krav på utredning. Det enda svar som ges är en aning dunkelt. Det går ut på att man vill ha en fastare planering på utbyggnadsområdet. Då uppstår i sin tur frågan vad som kan ligga bakom detta, och man finner i reservationen att reservanterna åberopar motionerna. Dessa talar i sin tur om önskvärldheten av en ökad koncentration av antalet bensinstationer.

I behandlingen av detta ärende har det i utskottet framkommit någonting om att antalet bensinstationer — om vi går tillbaka till år 1958 — har varit svagt minskande. Samtidigt har försäljningen av bensin ökat starkt. Det betyder alltså att det relativt sett har skett en faktisk koncentration av antalet bensinstationer. Reservanterna önskar tydligen en ytterligare sådan. Jag är nu inte alldeles övertygad om att det är så,

Ang. olje- och bensinhandelns organisation

ty jag är inte säker på att deras förslag är genomtänkt till alla delar. Ty en konsekvens av ökad koncentration måste rimligen bli att landsbygden blir den förlorande parten i detta sammanhang.

Det är naturligt att antalet bensinstationer kommer att öka inom storstäderna och tätorterna, dit befolkningen dras. Så mycket intressantare är det därför att notera att de som står bakom dessa motioner praktiskt taget allesammans kommer från Norrland. Norrland är de stora avståndens landsända. Skulle denna koncentration av bensinstationer genomföras, måste det rimligen betyda att stationerna på den norrländska landsbygden i första hand kommer att försvinna. Det framgår, tycker jag, också klart av de uppfattningar som herr Stähle gav uttryck åt angående sättet att sköta stationerna. Det är många gånger familjer som driver småstationer, och samtliga familjemedlemmar får hjälpa till med skötseln av dem. Det är nu en gång så att inom fri företagsamhet har man inte löner utan får sina förtjänster av en marginal mellan inköps- och salupriser vid försäljningen av varor. Varför nu inte de människor som äger sådana här bensinstationer skall kunna få en liten extraförtjänst på försäljningen av bensin, kan jag inte riktigt förstå.

Det är också omvitnat — det har sagts i olika sammanhang — att det finns en faktisk och betydande önskan att få bli föreståndare för sådana stationer. En viss intressemotsättning kan naturligtvis inte fördöljas, en intressemotsättning mellan dem som önskar få en station etablerad och leva på det småföretagaryrke som det är fråga om och dem som i dag har stationer. Att de ägare av etablerade bensinstationer som talar genom Bensinhandlarnas riksförbund inte önskar en ökad konkurrens, är fullt begripligt. Det kan hända att detta just i remissyttrandet från Sveriges bensinhandlares riksförbund är en aning överbetonat, och att det i själva verket finns många andra som bra gärna skulle vilja komma in i branschen.

Jag tror att jag också här särskilt skall peka på ett citat. Det har förekommit en del diskussion om hur man skall tolka remissyttrandena. Det finns i varje fall ett mycket intressant citat att hänvisa till, nämligen ett uttalande från IC-föreningarnas riksorganisation, som, enligt sidan 7 i utskottets utlåtande, inte vill »motsätta sig en förutsättningslös utredning», men »säger sig vara fullt förvissad om att en sådan utredning med all önskvärd tydlighet kommer att ge vid handen, att det är konsumenterna som dragit och alltjämt drar de största fördelarna av att en hård, fri konkurrens råder på den svenska bensin- och oljemarknaden». Det är alltså tydligt att här inte finns mycket över för tanken på något slags samhällsplanering. Det förtjänar också att i sammanhanget anmärkas, att Landsorganisationen har avstyrkt utredningen.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr PALM (s):

Herr talman! Det är främst ett uttalande av herr Lundberg i hans första inlägg som har uppkallat mig till ett genmäle.

Herr Lundberg påstår att det skulle vara politiskt taktiska skäl, som har gjort att socialdemokratien ändrat uppfattning i denna fråga. Jag tycker det är oförstynt att komma med ett sådant påstående, eftersom vi ju i alla avseenden vid behandlingen av de näringspolitiska motioner som hamnar i bankoutskottet tar stor hänsyn till vad remissinstanserna har sagt i varje särskilt fall. Vi har vid riksdag efter riksdag ibland yrkat bifall till motioner, men yrkat avslag på motioner av detta slag där underlaget varit för tunt.

Herr Lundberg gör sitt första år i detta utskott och är kanske ursäktad för att han inte har det rätta perspektivet på dessa frågors behandling. Jag vill emellertid erinra om att vi tidigare haft motioner att behandla om läke-

Ang. olje- och bensinhandelns organisation

medelsindustrien, försäkringsväsendet, den statliga företagsamheten och även om oljeindustriens förhållanden. Vi har yrkat avslag på alla dessa motioner när de inte har haft tillräckligt stöd av tungt vägande remissinstanser. Samma saklighet har förekommit vid behandlingen av de motioner som nu i år har inlämnats.

Läser man enbart utskottets skrivning — utskottet är denna gång företrätt av de borgerliga partierna — märker man där, att utskottsmajoriteten vill göra en sammankoppling. Det talas om att motionerna vid årets riksdag är av likartad innebörd som motionerna vid 1964 års riksdag. Det är inte riktigt sant. Det rör sig ju vid årets riksdag om två motioner, dels den kommunistiska — som vi inte sysslar med — dels den socialdemokratiska, som syftar till en undersökning av branschens struktur i vidare mening. Den kommunistiska motionen vid förra årets riksdag var av en helt annan karaktär. Den avslogs också av en praktiskt taget enhällig kammare mot bakgrunden av att den inte hade något stöd hos de olika remissinstanserna. Vid det tillfället begärde kommunisterna att man skulle genomföra ett oljemonopol, men, som jag sade, vann de inte något stöd hos remissinstanserna och heller inte av utskott och kammare.

Denna gång vill socialdemokraterna i sin motion ha en utredning om bensinhandelns villkor. Det har visat sig att remissinstanserna är starkt intresserade av en sådan utredning. Utskottets talesman, herr Stähle, har redan erinrat om de tungt vägande remissinstanser som stött denna tanke.

Herr Lundberg läser emellertid remissyttranden på samma sätt som en viss potentat läser bibeln. Jag vill därför här återge ett stycke ur pris- och kartellnämndens remissvar, där det beträffande den socialdemokratiska motionen sägs: »Beträffande yrkandena om en mera brett lagd undersökning av bensinhandeln kan framhållas, att något

aktuellt material som belyser branschens struktur och prestationer icke föreligger. En undersökning härav skulle vara motiverad, icke minst med hänsyn till önskvärdheten av att få allmänhetens behov av service på detta område belyst. Detta servicebehov torde vid ett försök att från det allmännas sida bedöma branschens struktur böra tillerkännas stor vikt.» Man har alltså inom pris- och kartellnämnden en positiv inställning till de saker som nämnts i den socialdemokratiska motionen.

Samma inställning har i år den kooperativa olje- och bensinhandeln, som vid förra årets riksdag gick på avslag men som denna gång inte har någon ting emot en undersökning. Kommerskollegium talar om värdet av att man åstadkommer större planmässighet på detta område. Vi anser att också dessa remissinstanser väger rätt tungt i detta sammanhang.

Sveriges bensinhandlares riksförbund för ett ganska intressant resonemang. Jag vill inte på något sätt påstå, att vi har lierat oss med dem i något avseende, men deras resonemang är onekligen rätt intressant. Riksförbundet säger på ett ställe: »Med hänvisning till förbundets framförda påstående om den hårda konkurrensen inom branschen, kan man naturligtvis fråga sig, varför inte då denna konkurrens medför en automatisk sanering och rationalisering. Enligt förbundets mening har en sådan utveckling förhindrats av att oljebolagen har ett i stort sett totalt inflytande även över bensindetaljhandeln, dels genom att bolagen äger de flesta bensinstationerna eller förhyr dessa genom långtidskontrakt, dels på grund av stationsinnehavarnas svaga rättsliga ställning gentemot sina huvudmän. Förbundet anser sålunda att om detaljhandeledet byggs upp av fria näringsutövare och de ekonomiska krafterna fritt fått verka, borde en successiv och naturlig anpassning till ett föränderligt samhälle skett.»

Ang. olje- och bensinhandelns organisation

Det är ett intressant resonemang, inte minst om man vill tillämpa liberala bedömningsgrunder i fråga om vad som bör vara gällande i vårt näringsliv. Med detta uttalande borde man inte vara så ogin, utan man borde kunna kosta på sig att undersöka hur det i själva verket ligger till på detta område.

Även LO:s yttrande har kommit att i viss mån citeras i den debatt som hittills förts. Det kan tolkas på två sätt. Det ger visserligen intryck av en viss likgiltighet i just den här frågan, men LO säger att man bl. a. anser »att frågan om strukturrationalisering bör bli föremål för ökat och intensifierat utredningsarbete. Detta gäller dock inte enbart olje- och bensinbranschen utan över hela fältet. Frågan om en effektivisering och samordning inom oljehandeln i syfte att främja konsumenternas intressen hänger delvis, men inte helt samman med frågan om förstärkt förstatligand.»

LO talar om sitt intresse för att strukturfrågorna ägnas ökad uppmärksamhet. Utskottets socialdemokrater tycker att det kan vara lämpligt att börja med bensinhandelsområdet. Man behöver inte gripa över allt på en gång. Låt oss ta detta avsnitt först och titta på det! Vi har stöd av pris- och kartellnämnden, kommerskollegium och oljekooperationen. Det kan vara tillräckliga skäl.

Den här frågan har ju tidigare varit uppe i riksdagen, och det är rätt märkligt hur tysta mellanpartiernas företrädare varit i debatten den här gången. I dag har man nöjt sig med att låta en högerman företräda den samlade borgerliga oppositionen. Jag har sett efter vad som tidigare sagts från det hållet i detta ärende — jag har en lunta med mig i min bänk — och har funnit att man tagit upp dessa frågor vid riksdag efter riksdag. Bl. a. har det sagts att det på detta område har skapats ett låglöneproblem, och det är jag kanske beredd att instämma i, även om vi inte vet så mycket om det i form av siffermässig redovisning. De som är sysselsatta i

branschen anser sig emellertid leva på en utpräglad låglönestandard, något som väl endast kan avhjälpas genom att vi får en vettig strukturrationalisering också på det här området.

Ärade kammarledamöter! Det är dessa skäl tillsammans som gjort att vi har funnit oss ha ett gott underlag att i det här stycket begära en utredning. Det är en avsevärd skillnad mellan de frågor som rullas upp i år och de frågor som togs upp vid förra årets riksdag.

Herr talman. Jag yrkar bifall till reservationen.

Herr ÅKERLUND (h) kort genmäle:

Herr talman! Herr Palm åberopar ett uttalande som gjorts i Landsorganisationens remissvar om strukturrationalisering. Detta görs när LO behandlar kommunistmotionerna. Den slutsats som LO kommer fram till har emellertid följande lydelse, vilken bör framhållas: »Med hänvisning till det anförda hemställer LO om att de remitterade motionerna inte måtte föranleda någon åtgärd.» Sedan säger Landsorganisationen följande om de socialdemokratiska motionerna: »LO vill hänvisa till det remissvar, som angivits på motionerna I: 6 och II: 8» — de kommunistiska motionerna — »som även är tillämpligt på motionerna I: 7 och II: 9» — d. v. s. de socialdemokratiska motionerna.

Herr LUNDBERG (h) kort genmäle:

Herr talman! Herr Palm tog upp vad jag yttrade om taktiskt-politiska skäl och förnekade att det skulle finnas sådana. Jag förstår det. Självfallet står jag dock fast vid min bedömning, och jag överlåter åt kammaren att avgöra vem av oss som har mest rätt.

Vidare är jag tacksam för herr Palms påpekande om perspektivet på frågan. Det var verkligen omtänksamt.

Herr Palm anser att remissinstanserna denna gång givit ett starkt stöd åt utredningskravet. Jag har gått igenom

Ang. olje- och bensinhandelns organisation

remissyttrandena en gång tidigare, så jag behöver inte dra upp dem igen. Herr Palm läste upp ett stycke, som jag redan hade föredragit från talarstolen. Om någon misshandlar remissyttrandena så är det väl reservanterna — och detta skriftligt!

Herr PALM (s) kort genmäle:

Herr talman! Till herr Åkerlund vill jag säga att vad vi fäst mest avseende vid i LO:s remissvar är att man starkt understryker behovet av att det åstadkommes en ökad strukturrationalisering på näringslivets olika områden. Detta framgår mycket tydligt. Vi har velat markera att det kan vara lämpligt att börja med att undersöka detta delområde. Den uppfattningen står vi fast vid.

Herr SUNDIN (cp):

Herr talman! En talare — det var väl herr Palm — efterlyste mittenpartiernas ståndpunkt i den här frågan.

Jag skall inte svara för deras ståndpunkt i gemen, men jag skall redovisa min egen ståndpunkt i den här frågan. Vid flerfaldiga riksdagar har jag motionerat om att vi om möjligt borde få till stånd en bättre ordning inom oljehandeln, inte minst beträffande prisdifferenserna mellan de olika zonerna. Det gör, herr Palm, att jag för min personliga del vid den omröstning som förestår kommer att stödja reservationen.

Häri instämde herr *Gustafsson, Nils-Eric*, (cp).

Herr LARSSON, NILS THEODOR, (cp):

Herr talman! Jag instämmer inte med herr Sundin, och jag har inte anledning till det heller.

Vad som är utgångspunkten för herr Sundin och för herr Gustafsson, som instämt med honom, är speciella norrlandssynpunkter som man velat lägga på oljehandelns problem. Man tror att

det finns möjligheter att näringslivet i de södra delarna av landet skall gå med på att subsidiera bränsle- och bensinkostnaderna i Norrland. Man tror alltså att man kan ordna så att näringslivet i en del av landet svarar för de högre kostnaderna i en annan landsända. Det är en mycket ömtålig sak och en omläggning som säkerligen ställer sig svår att genomföra, då givetvis kalkylerna för näringslivets sektorer i olika delar av landet kommer att bli kännbart berörda av en sådan omställning.

Så har herr Palm — en djärv man — framträtt och tolkat skrifterna. Han har sagt sig ha starkt stöd hos remissinstanserna i år. Det är djärvt att påstå det. Jag tycker att herr Lundberg på ett förtjänstfullt sätt har visat svagheter i den hårddragning som herr Palm gjorde ett mästerstycke i.

Herr Palm var också djärv nog att efterlysa mittenpartiernas inställning i år. Jag tycker att herr Palm tacksamt skulle ha kunnat låta mittenpartiernas representanter ställa sig litet avvaktande, om vi nu från vår sida visar den förståelsen i socialdemokratiens iråkade läge, att vi inte förföljer er, då ni bevakar er andra front genom ställningstagandet i år — som emellertid inte är mer motiverat nu än det var i fjol eller förfjol eller för fem år sedan.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets utlåtande.

Herr STEFANSON (fp):

Herr talman! Jag undrar vad reservanterna avser med sitt förslag till utskottsutlåtande. Där står »att riksdagen med bifall till motionerna I: 7 och II: 9 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhänga om utredning och förslag beträffande bensinhandelns framtida organisation och utformning jämte därmed sammanhängande problem». Det är ju ett väldigt vittsyftande förslag och utredningskrav.

Reservanterna motiverar det först och främst med att distributionsapparaten

Ang. olje- och bensinhandelns organisation

ter sig överdimensionerad. Utvecklingen, säger de, tar sig bl. a. uttryck i att ett flertal försäljningsställen ofta uppföres klumpvis vid infarterna till städer och andra samhällen. Jag har understundom gjort samma reflexion både när jag sett på förhållandena i min egen stad och när jag åkt genom andra städer. Men vad kan man göra åt detta? Vilka alternativa förslag kan en utredning komma fram till? Jo, den ena möjligheten är att kommunerna uppmanas att i sin markpolitik ta hänsyn till dessa förhållanden. Men är inte det redan nu en uppgift för kommunernas markplanering? Den andra möjligheten är att arbeta med statliga restriktioner och statlig lagstiftning. Då måste det bli en typ av oktroj- eller koncessionslagstiftning för bensinhandeln i vårt land, och jag personligen kan inte gå med på ett sådant ingrepp i den fria näringsutövningen.

Reservanterna ställer också frågan huruvida man inte skall stimulera tillkomsten av flermärkesstationer. Ja, är det verkligen rätta sättet att — tillsammans med en reglering och begränsning av antalet bensinstationer — verka för konkurrens bl. a. i fråga om pris och god service? Jag tror det inte. Enligt min mening är det riktiga en märkeskonkurrens av det slag som nu finns inom den svenska bensinhandeln mellan märken som distribueras av enskilda företag, kooperativa företag och andra organ.

Så kommer reservanterna fram till statens pris- och kartellnämnds erinran om att det inte föreligger något aktuellt material som belyser bensinhandelns struktur och prestationer. Nej, det är väl riktigt, men staten har ju ett instrument, ett organ för att undersöka handelns struktur i olika branscher, nämligen just pris- och kartellnämnden. Nämnden har ju ägnat mycket stort intresse och mycket omfattande arbete åt att belysa prisutvecklingen både i grossist- och i detaljhandelsledet inom många andra branscher. Det är väl

ingenting som hindrar att nämnden gör likadant även på detta område.

Sedan återoppar reservanterna detaljhandelns önskemål om en utredning särskilt beträffande bensinstationernas utnyttjandegrad. Herr Ståhle tog detta remissvar till intäkt för att säga, att man borde sikta mot större företag som har möjligheter att ge god service och betala höga löner. Jag tror att utvecklingen här liksom på alla andra områden inom detaljhandeln kommer att själv sörja för den ur konkurrenssynpunkt och ur konsumenternas synpunkt lämpligaste företagsstrukturen. Enligt min mening kan inga regleringar, restriktioner eller andra åtgärder från statens sida bättre sörja för en sådan utveckling.

I detta sammanhang vill jag liksom herr Åkerlund påminna om hur vårt land ser ut. Det kan inte vara riktigt att i framtiden satsa bara på stora företag — för våra glesbygders skull måste vi också ha en mängd mindre företag, och jag tror för min del att det är lämpligt att satsa på företag som kombinerar bensinhandeln med annan verksamhet. I varje fall måste vi tänka på att det inte får vara alltför stora avstånd mellan bensinstationerna.

Överläggningar mellan importörerna och detaljisterna inom bensinhandeln beträffande denna handelsstruktur tror jag skulle vara av värde. Jag antar också att sådana samtal kan komma till stånd utan att regering eller riksdag lägger sig i förhållandena. Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr NILSSON, HJALMAR, (s):

Herr talman! Det var herr Nils Theodor Larsson som föranledde mig att begära ordet i denna fråga.

Han råkade i sitt anförande nämna ordet subventionering. Han gjorde gällande att industrien i södra och mellersta Sverige skulle komma att subventionera den norrländska industrien och de enskilda hushållen i Norrland, därest

Ang. olje- och bensinhandelns organisation

vi fick ett enhetligt pris på bensin och olja. Men, herr Larsson, olika former av subventionering förekommer ju redan nu här i landet från den ena landsdelen till den andra. Vi kan som exempel ta elförsörjningen; det finns en zon söder om Dalälven där man har ett pris och en norr om Dalälven där man har ett annat pris. Vi kan också se på jordbrukets produkter, där riktpriiser gäller för olika delar av landet. Den här frågan är alltså knäckt för länge sedan, och jag tycker att vi skall stryka ordet subvention.

Jag vill också nämna ett annat argument. Kommittén för näringslivets lokalisering, vars betänkande låg till grund för den proposition som antogs i fjol, skrev ett långt kapitel om organisationen av bensinhandeln här i landet. Kommittén förutsatte att en överenskommelse skulle kunna nås på frivillighetens väg om att i större utsträckning utjämna bensinpriset mellan de södra och norra delarna av landet. Mig veterligen har ännu ingenting hänt på detta område. Kommittén var väl inte heller så säker på att det skulle vara möjligt att på frivillighetens väg göra en sådan utjämning. Därför hade kommittén en passus som gick ut på en hemställan att regeringen, därest man inte på frivillighetens väg skulle kunna nå en överenskommelse, skulle vidta andra åtgärder. Det betyder alltså att kommittén var fullt på det klara med att riksdagen förr eller senare måste ta ställning till dessa frågor. Det är också vad reservanterna har ansett när de yrkar på en utredning. Jag ber att få upplysa om att herr Stefanson, som nyss yrkade bifall till utskottets förslag, själv har skrivit under kommitténs betänkande.

Herr STÄHLE (s):

Herr talman! Efter de anföranden som hållits av herrar Sundin, Nils Theodor Larsson och Stefanson är jag ännu mera övertygad om att den linje som vi reservanter i bankoutskottet har redovisat är den riktiga.

Herr Sundin tog i sitt anförande konsekvenserna av vad jag påpekat i mitt första anförande, nämligen att denna fråga varit aktuell under många år. Jag har här framför mig handlingar som visar att både folkpartiet och centerpartiet under senare år har haft interpellationer och motioner i den här frågan. Som jag redan sagt i debatten har också remissinstanserna i år varit mera positiva till en utredning än någonsin tidigare. Detta är grunden för reservanternas ställningstagande, att redan nu en utredning bör göras beträffande denna bransch. Inte minst av herr Stefansons sista anförande framgick — åtminstone blev jag övertygad därom — att han erkänner att den nuvarande organisationen är felaktig. Det är mycket som är fel på detta område.

Herr Stefanson säger att pris- och kartellnämnden har gjort undersökningar på andra områden. Vi har i vår reservation även pekat på pris- och kartellnämndens uttalande »att det inte föreligger något aktuellt material som belyser bensinhandelns struktur och prestationer». Det är just detta vi vill ha belyst, att det verkligen beträffande denna näringsgren blir klarlagt hur stora bristerna är.

Att det sedan finns en spricka inom centerpartiet mellan herr Nils Theodor Larsson, som sitter i bankoutskottet, och herr Sundin är en helt annan sak, men det visar att herr Sundin är mera realistisk när det gäller bedömningen av dessa frågor än min vän herr Nils Theodor Larsson.

Jag vidhåller, herr talman, mitt yrkande om bifall till reservationen.

Herr STEFANSON (fp):

Herr talman! Jag är fullt på det klara med att pris- och kartellnämnden har uttalat just det som herr Stähle nyss framhöll, nämligen att det inte finns något material för att belysa förhållandena inom den här branschen. Men jag har också sagt att vi har ett organ som

Om frivillig tilläggssjukpenning vid barnsbörd för hemarbetande kvinnor m. fl.

har till uppgift att belysa pris- och konkurrensförhållandena inom svenskt näringsliv, och det är just pris- och kartellnämnden. Kan det möjligen bero på att förhållandena inte är så dåliga som man från motionärernas och reservanternas sida velat göra gällande att pris- och kartellnämnden inte tidigare har intresserat sig för branschen? Det finns alltså genom pris- och kartellnämnden möjligheter att undersöka både strukturen, lönsamhetsförhållandena och prisetförhållandena inom denna bransch.

Till herr Nilsson vill jag säga att jag är fullt medveten om vad den Näs-lundska utredningen skrev om bensin- och oljefrågorna, men jag vill be herr Nilsson vara vänlig observera att lokaliseringsproblemen och lokaliseringsfrågorna på intet sätt vare sig i motionen eller i reservanternas utlåtande har använts som argumentering för en utredning i denna fråga.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt beträffande vardera punkten av utskottets i förevarande utlåtande gjorda hemställan.

Sedermera gjorde herr talmannen enligt de rörande punkten 1 framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Stähle* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad bankoutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 52 punkten 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för nejpropositionen.

Då emellertid herr *Lundberg* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 58;

Nej — 78.

Därjämte hade 2 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Härefter bifölls på gjord proposition vad utskottet i punkten 2 hemställt.

Vid förnyad föredragning av bankoutskottets utlåtande nr 53, i anledning av framställning från styrelsen för riksdagsbiblioteket angående anvisande av ytterligare anslag för bokinköp och bokbindning, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Om frivillig tilläggssjukpenning vid barnsbörd för hemarbetande kvinnor m. fl.

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 71, i anledning av väckta motioner om frivillig tilläggssjukpenning vid barnsbörd för hemarbetande kvinnor, studerande, m. fl.

Andra lagutskottet hade till behandling förehäft fyra inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nämligen

Om frivillig tillägssjukpenning vid barnsbörd för hemarbetande kvinnor m. fl.

1) de likalydande motionerna nr 519 i första kammaren av fru *Olsson* och herr *Wikberg* samt nr 619 i andra kammaren av herrar *Gustavsson* i Alvesta och *Johansson* i Växjö; ävensom

2) de likalydande motionerna nr 523 i första kammaren av herr *Petersson*, *Bertil*, m. fl. och nr 616 i andra kammaren av herr *Fagerlund* m. fl.

I motionerna I: 519 och II: 619 hade hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om skyndsamt utredning av frågan om frivillig tillägssjukpenning vid nedkomst för hemarbetande kvinnor och kvinnor arbetande i familjens eget företag i enlighet med vad i motionerna anförts.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på anförda skäl hemställt,

A) att motionerna I: 519 och II: 619 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd; samt

B) att motionerna I: 523 och II: 616 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade anförts, vid utskottets hemställan under A, av herrar *Eric Carlsson* och *Elmstedt*, vilka ansett att utskottets yttrande bort i viss angiven del hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under A hemställa, att riksdagen med bifall till motionerna I: 519 och II: 619 i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om skyndsamt utredning av frågan om frivillig sjukpenning vid nedkomst för hemarbetande kvinnor och kvinnor arbetande i familjens eget företag.

Fru **OLSSON** (cp):

Herr talman! Till andra lagutskottets utlåtande nr 71 är fogad en reservation med yrkande om utredning angående frivillig tillägssjukpenning vid barnsbörd för hemarbetande kvinnor och kvinnor som arbetar i familjeföretag. Dessa kvinnor kan frivilligt sjukpenningförsäkra sig för sjukdom, men denna frivilliga sjukförsäkring är ej sam-

mankopplad med tillägssjukpenning vid barnsbörd.

Frågan är inte ny i kammaren. Motioner i samma sak har tidigare väckts och blivit avvisade — jag skall inte företa någon historieskrivning. Motiveringarna då för avslag, liksom utskottets motiveringar i dag, är att det är stora svårigheter förknippade med den begärda reformen. Jag medger gärna att det är förenat med besvärligheter att genomföra detta. Jag förringar på intet sätt besvärligheterna, men jag kan inte heller, som jag tycker att utskottet gör, förringa de orättvisor som drabbar dessa kvinnor, framför allt kanske de kvinnor som arbetar i familjeföretag. Det är naturligt att dessa kvinnor och även deras män har svårt att förstå att hustrun, som utför samma arbete som en anställd, ej kan skaffa sig samma skydd som den anställde har just vid barnsbörd.

Även om en sak är svår så får man inte skjuta den framför sig endast av den orsaken. Därför, herr talman, yrkar jag bifall till den reservation som är fogad till utskottets utlåtande av herrar *Eric Carlsson* och *Elmstedt*.

Herr förste vice talmannen **STRAND** (s):

Herr talman! Som framgår av den redovisning som finns i utskottets utlåtande är skälet för avslag på motionerna om en utsträckning av den frivilliga sjukförsäkringen till att också avse sjukpenning vid barnsbörd, det som riksförsäkringsverket anför, nämligen att kollektivet är för litet för att det skall kunna belastas med en sjukpenning av detta slag. Kostnaderna skulle bli för höga. Risken för att anslutningen till den frivilliga försäkringen skulle bli ändå lägre än den redan nu är blir för stor för att riksförsäkringsverket skall kunna tillstyrka att försäkringen i fråga utvidgas till att jämväl avse sjukpenning vid barnsbörd. Motionärerna har visserligen utgått ifrån att statsbidraget för

Om sjukförsäkringsförmånerna för utlandssvenskar

sådan sjukpenning skulle kunna ökas från nu gällande för den frivilliga sjukpenningen 20 procent till 50 procent. Om detta skulle vara möjligt, skulle väl denna extra hjälp vid barnsbörd inte kunna begränsas till dem som har frivillig försäkring. Då måste man väl pröva frågan om inte ett sådant extra stöd vid barnsbörd skulle i någon form tillföras också hemarbetande fruar eller i eget familjeföretag arbetande fruar, vilka icke anslutit sig till den frivilliga försäkringen.

Herr talman, det är dessa realistiska omständigheter som ligger till grund för utskottets avslag på även de motioner som åberopas i reservationen. Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen yttrade, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt beträffande vardera punkten av utskottets i förevarande utlåtande gjorda hemställan.

Därefter gjorde herr talmannen jämligt de avseende punkten A förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Fru *Olsson* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad andra lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 71 punkten A, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid fru *Olsson* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 113;

Nej — 19.

Därjämte hade 3 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Sedermera bifölls på gjord proposition utskottets i punkten B gjorda hemställan.

Vid förnyad föredragning av andra lagutskottets utlåtande nr 72, i anledning av väckta motioner angående värdebeständig placering av arbetslöshetskassornas fondmedel, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Om sjukförsäkringsförmånerna för utlandssvenskar

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 75, i anledning av väckta motioner om sjukförsäkringsförmånerna för utlandssvenskar.

Till behandling hade andra lagutskottet förehäft två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nr 9 i första kammaren av herr *Ahlsten m. fl.* samt nr 12 i andra kammaren av herr *Berglund m. fl.*

I motionerna, vilka voro likalydande, hade hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om sådan ändring av lagen om allmän försäkring, att svensk medborgare, som vore anställd av svensk arbetsgivare och hade utlandstjänst, tillförsäkrades sam-

Ang. förutsättningarna för en ekonomisk landskapsvård

ma sjukförsäkringsförmåner som andra svenska medborgare.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet hemställt,

1) att riksdagen i anledning av förevarande motioner, I: 9 och II: 12, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t såsom sin mening giva till känna vad utskottet i utlåtandet anfört; samt

2) att motionerna, i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad utskottet i utlåtandet hemställt, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

I sitt yttrande över motionerna hade utskottet anfört bland annat följande:

»I likhet med riks-försäkringsverket finner utskottet frågan om socialförsäkringsförmåner åt de utlandssvenskar, som är anställda av svensk arbetsgivare, vara av komplicerad natur. Särskilt gäller detta i fråga om utlandssvenskar av nämnda kategori vid deras vistelse i länder där de icke alls har att påräkna sådana förmåner. Skulle för dessa fall övervägas möjlighet att uppbära förmåner från den svenska sjukförsäkringen, måste i sammanhanget även lösas frågorna om hur inkomstkontroll, sjukkontroll och inkassering av avgifter till försäkringen lämpligen skall anordnas. Det torde kunna överlämnas åt Kungl. Maj:t att ta upp de nu berörda problemen till övervägande.»

Herr AHLSTEN (fp):

Herr talman! Jag har begärt ordet i denna fråga, därför att jag är motionär.

Det är helt naturligt att bakgrunden till motionen är att vi som har intresse för hjälp åt utvecklingsländerna givetvis också bör se till att de människor ifrån vårt eget land, som är villiga att ge sin arbetskraft åt detta arbete, så långt det är möjligt åtnjuter de sociala förmåner som vi ger vårt eget folk här hemma. Jag tycker att det bör vara en självklar sak, och det bör gälla för alla områden.

Jag har också begärt ordet, herr talman, med anledning av utskottets skriv-

ning, inte därför att jag är kritisk emot den, utan därför att man under debatt här i kammaren för någon tid sedan satte i fråga, om det var lämpligt att ett utskott uttryckte sig på detta sätt — riksdagen skulle i stället hävda sin rätt på ett mera direkt sätt. Men jag undrar hur det egentligen skall vara möjligt. Om ett utskott — i det här fallet ett enhälligt utskott — har den uppfattningen att denna fråga är aktuell och bör finna en lösning inom vårt samhällsliv och att frågan är av den art att man av olika anledningar inte kan yrka på en särskild utredning för frågan, då har inte utskottet och riksdagen någon annan väg att gå än att på detta sätt skriva till Kungl. Maj:t och ge till känna vad utskottet har sagt. Det är vad man gjort här.

Jag tycker att man i kanslihuset inte kan få något finare brev än en sådan skrivelse från ett enhälligt utskott och från en enhällig riksdag. Jag vill bara ha sagt att jag hoppas att regeringen tar detta brev på det sättet och ägnar största möjliga intresse åt vad utskottet och riksdagen har sagt i denna fråga.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Vid förnyad föredragning av andra lagutskottets utlåtande nr 76, i anledning av väckta motioner om statligt stöd till vård utomlands av kroniskt sjuka, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Ang. förutsättningarna för en ekonomisk landskapsvård

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets utlåtande nr 25, i anledning av väckta motioner angående förutsättningarna för en ekonomisk landskapsvård.

I två inom riksdagen väckta, till jordbruksutskottet hänvisade likalydande

Ang. förutsättningarna för en ekonomisk landskapsvård

motioner, nämligen I: 337, av herr *Isacson m. fl.*, och II: 408, av herr *Ringaby m. fl.*, hade hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t föreslå en inventering av och undersökning om förutsättningarna för en önskvärd landskapsvård med beaktande av de ekonomiska betingelser som en rationell betesproduktion kunde möjliggöra inom de odlingsområden, som borde bevaras åt framtiden.

Utskottet hade i det nu förevarande utlåtandet hemställt, att riksdagen måtte anse motionerna I: 337 och II: 408 besvarade med vad utskottet i utlåtandet anfört.

Reservation hade avgivits av herrarna *Carl Eskilsson, Isacson* och *Hedin*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del hava den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte i anledning av motionerna I: 337 och II: 408 i skrivelse till Kungl. Maj:t som sin mening giva till känna vad reservanterna anfört.

Enligt det av reservanterna föreslagna yttrandet borde en expertgrupp, där såväl den biologiska som den samhällsekonomiska vetenskapen vore företrädd liksom juridiska experter och företrädare för naturvård och turistintressen, utarbeta modellplaner och anvisningar till ledning för ett handlingsprogram rörande en ekonomisk landskapsvård. Då sammansättningen av en sådan expertgrupp krävde medverkan från olika ämbetsverk och institutioner, förutsatte reservanterna att Kungl. Maj:t skulle taga de initiativ, som ledde till en snar lösning av frågan.

Herr ISACSON (h):

Herr talman! Vid detta utskottsutlåtande finns en reservation av högerledamöterna. Den har tillkommit därför att vi inte är nöjda med utskottets välvilliga men till intet förpliktande skrivning. Samtliga remissinstanser som har yttrat sig i frågan — och de är många,

inte mindre än sju — har tillstyrkt motionen, men ändå har utskottet inte tillstyrkt en utredning om möjligheterna att skapa en ekonomisk landskapsvård. Man frågar sig nästan, vartill remissbehandlingen då skall tjäna. Nå, både jordbruksutskottet och riksdagen är suveräna och har ingen skyldighet att beakta vad remissinstanserna säger. Därför har man uttalat att riksdagen bör avvakta jordbruksutredningen och annat som kan komma fram, och man vill inte vara med om en skrivelse till Kungl. Maj:t.

För mig verkar det som om jordbruksutskottet inte ville se problemet sådant det är utan vill skjuta det framför sig och säga att saken nog ordnar sig i samband med utformningen av den framtida jordbrukspolitiken. Jag tror för min del inte att det ordnar sig på detta enkla sätt. Jag tror att jordbruksutredningen har tagit upp till diskussion vad som skall göras med den mark som försvinner ur den svenska jordbruksproduktionen, men jag är övertygad om att den inte kommer att ha möjlighet att anvisa vägar på det sätt som vi som skrivit motionen har tänkt. Detta problem växer snabbt i omfattning och styrka, och vi tycker det är en riksdagens och regeringens uppgift att se till att någonting positivt sker.

Vad gäller då frågan? Jag skulle önska att jag hade möjlighet att projicera några bilder, men det har jag inte. I stället får jag försöka måla med ord.

Det gäller vårt ansvar för ett arv som vi fått av gångna generationer, som skapade odlingslandskapet, som gav oss vyerna över åkrar, ängar och vatten. Detta landskap är nu till stora delar hotat. Under svett och möda och med hjälp av de mest primitiva redskap har detta odlingslandskap utformats. Det har naturligtvis skett på grund av den bistra verkligheten i kampen för brödet, i kampen mot svälten, men man behöver inte ett ögonblick betvivla att mycket av detta odlingslandskap har danats fram också med en estetisk hel-

Ang. förutsättningarna för en ekonomisk landskapsvård

hetssyn — människorna ville skapa en miljö som gav trivsel åt tillvaron.

Jag skall inte fördjupa mig i något lyriskt betraktelsesätt. Det skulle annars vara trevligt att läsa upp valda delar av en del remissvar, t. ex. vad dr Carl Fries har skrivit. Några av remissorganen har faktiskt uttryckt sig lyriskt på ett sympatiskt sätt, men jag skall i stället gå till den kalla verkligheten.

Vad är det som gör att problemet i dag pockar på att få en lösning? Det är naturligtvis jordbrukets helt förändrade situation här i landet. Odlingslandskapet håller på att få ge vika för ett industriellt och kommersiellt tänkande. Jordbruk, ja, hela bygder försvinner ur jordbruksproduktionen.

Det kanske bäst kan studeras i mitt eget län, Dalarna, kring den vackra Siljan, men det är en utveckling som är på gång på många andra ställen, från Skåne upp till Norrbotten.

Strax efter kriget hade vi en odlad areal här i landet av 3,7 miljoner hektar. En undersökning av jordbruksutredningen, företagen av lantbruksstyrelsen, visar att man kan beräkna att ungefär en fjärdedel av denna areal, eller omkring 1 miljon hektar, försvinner fram till 1975.

Det är inte för att stoppa denna utveckling som motionen har kommit till. Jag ser det nog så, att denna utveckling är en naturlig följd av strukturomvandlingen av näringslivet i vårt land, en nödvändig följd av jordbrukets rationalisering. Vi måste emellertid göra klart för oss att utvecklingen får konsekvenser för landskapsbilden som vi inte utan vidare kan acceptera. Många säger hurtfriskt: »Plantera skog på åkern! Det är så enkelt.» Men det kan vi inte göra överallt eller planlöst — det landskap som vi då skulle få skulle vi inte trivas med. Vi skulle snart tvingas till motåtgärder, men då till mycket höga kostnader.

Låt mig bara anföra några exempel just från Siljansbygden, som kommit mig att intressera mig för den här frå-

gan. I mars hölls en naturvårdskonferens i Stockholm, då dessa frågor togs upp till diskussion. Jag skall citera vad länsjägmästaren i Kopparbergs län sade vid detta tillfälle.

Han började med att citera ett kinesiskt ordspråk, att den som drar upp och vårdar en trädplanta har för evigt skrivit sitt namn i framtidens bok. »Men på sista tiden har jag börjat undra om inte det, som så många andra gamla sanningar, borde bli föremål för omprövning. Borde man inte i stället säga, att den som hugger ned tusen ungräd har gjort sig förtjänt av såväl dagens som morgondagens tacksamhet? Det låter naturligtvis chockerande när en skogsman säger så, och jag hoppas att ingen missuppfattar mig — det är inte menat som en generell regel.»

Så visade han en projicerad bild och fortsatte: »Om ni ser på den här bilden, förstår ni kanske vad jag menar. Här står tiotusentals och åter tiotusentals alar och annat lövsly. Bakom den kompakta muren döljer sig en vidunderligt vacker utsikt över Siljan med Tällberg, Rättvik och Vikarbyn bakom, och bortom dem de blånande bergen. För några år sedan fanns delar av utsikten kvar — nu är den borta.»

Sedan visade han en annan bild och tillade: »Det här är Bergsängs backar i Sjugare by. Det var här naturens skönhet inspirerade Karlfelt att skriva sin vackraste poesi — det var här han såg sin Jungfru Maria. I dag ser man ingenting av utsikten; blicken fastnar i uppvällande sly och buskage, blomsterpraktan har bleknat.»

Jag tror att alla som sett detta instämmer. Här sker en oerhörd förfullning av landskapet, och det måste sättas in motåtgärder. I Dalarna har man låtit skogsvårdsstyrelsen planera en upprövning av landskapet med AMS-pengar för att försöka restaurera det landskap som har förbuskats. Skogsvårdsstyrelsen har gjort en mycket fin plan med kartor. Det rör sig om 150 hektar som man på det viset försöker röja och återställa,

Ang. förutsättningarna för en ekonomisk landskapsvård

men det kostar mycket pengar — man har kostnadsberäknat arbetet till 1 500 kronor per hektar, och för 150 hektar rör det sig om en kvarts miljon kronor.

Skall vi fortsätta att låta skogen växa igen och sedan komma tillbaka för att vidta dessa mycket dyrbara åtgärder? Nej, vi motionärer anser att man inte bör gå den vägen. Man bör söka sig fram till någonting konstruktivt och med hjälp av rent produktiva åtgärder göra det möjligt att bevara en del av det svenska odlingslandskap som vi inte vill skall växa igen. Vi behöver göra en inventering, och det sker i dag på länsplanet. Det finns speciella naturvårdsråd tillsatta för att tillämpa den nya naturvårdslagen, men när de börjar diskutera frågan kommer de underfund med att det inte finns pengar och inte heller modeller för hur frågan skall lösas. Man famlar och vet inte vilka åtgärder man bör vidta.

På en naturvårdskonferens i förra veckan diskuterades också den frågan, och landshövding Westling sade att om bönderna finge 5 öre mer för mjölken, skulle de kanske kunna åta sig att bevara landskapet. Jag tror inte problemet kan lösas så enkelt, men jag tror ändå vi måste sätta vårt hopp till jordbruksproduktionen.

I dag försöker man bevara landskapet i Dalarna genom att hugga ner träd, men man måste ständigt komma tillbaka med restaureringsarbete och antingen hugga bort buskarna eller använda biocider i form av hormonderivat för att bekämpa dem. Är det på det sättet vi bör bevara landskapsbilden? Jag tror det inte. Vi får ändå ett tvisigt och rufsigt landskap, som på något sätt är biologiskt felaktigt.

Problemen är många — de är av juridisk och organisatorisk art, och ägosplittringen är också besvärlig i sammanhanget. Man måste göra en plan för insatserna och en inventering, och man måste skapa ett handlingsprogram. Jag tror för den skull att det är nödvändigt att tillämpa den nya naturvårdslagen på

så sätt, att man skapar en arbetsgrupp med representanter för olika ämbetsverk och institutioner som försöker utarbeta ett handlingsprogram i samråd mellan olika institutioner. Remissinstanserna har berört den frågan.

Om saken läggs upp på ett förnuftigt sätt, behöver den inte kosta samhället stora pengar, men om den missköts och man bara låter tiden gå kommer det att bli mycket dyrt i framtiden. Vi vet inte hur mycket av den miljon hektar som skall försvinna ur produktionen som vi verkligen måste bevara som öppen mark, men låt oss säga att det är 10 procent. Det rör sig då om cirka 100 000 hektar, och det kan bli en mycket dyrbar affär för framtiden, om saken missköts.

Vår skyldighet gentemot tidigare generationers odlarmöda och vårt ansvar inför morgondagen gör att vi redan nu måste ta itu med problemet på ett konstruktivt sätt. Det är därför som vi motionärer och reservanter anser att en arbetsgrupp med representanter för olika institutioner och ämbetsverk bör tillsättas som skall försöka skapa en plan för hur dessa frågor bör lösas i ett odlingslandskap som håller på att helt förändra karaktär.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen, och jag väddar till kammarens ledamöter att stödja den.

I detta anförande instämde herr *Es-kilsson* (h), fru *Hultell* (h) samt herrar *Åkerlund* (h), *Risberg* (h), *Nils Theodor Larsson* (cp), *Axel Kristiansson* (cp), *Schött* (h), *Yngve Nilsson* (h) och *Tågmark* (cp).

Herr HANSSON, NILS, (fp):

Herr talman! Låt mig först säga att den motion, som jordbruksutskottet här haft att behandla och avgett föreliggande utlåtande över, är både berättigad och klok.

Den omvandling, som det svenska odlingslandskapet är på väg att genomgå på grund av nedläggandet av jordbruk,

Ang. förutsättningarna för en ekonomisk landskapsvård

är onekligen ett av våra viktigaste naturvårdsproblem. Jag vågar säga att utskottet varit helt enigt om detta. Såvitt jag kan finna — jag kan i mycket instämma i vad herr Isacson här anfört — föreligger det inte någon egentlig skillnad mellan utskottsmajoritet och reservanter. Om jag har fattat reservanterna och herr Isacson rätt, har väl reservationen kommit till för att rikta uppmärksamheten på problemet *ekonomisk landskapsvård*. Detta skulle ske bl. a. genom en debatt här i kammaren, och det syftet kan jag fullt respektera. Det är nämligen av stor vikt att man ägnar bevarandet av det gamla odlingslandskapet genom ekonomiskt vettiga metoder och särskilt genom en rationell betesproduktion all uppmärksamhet. Remissinstanserna understryker detta unisont och ägnar frågan stort intresse.

Att utskottet ändå har stannat vid den föreliggande skrivningen, som ju är starkt positiv, beror på att utskottets ordförande, som är ledamot av 1960 års jordbruksutredning, rapporterat att denna utredning ingående sysslar just med de problem som motionärerna har dragit upp. Då jag för min del från annat håll fått detta verifierat och även fått understruket, att jordbruksutredningen betraktar frågan som en mycket viktig detalj i det pågående arbetet — här kommer också beredskapssynpunkterna in i bilden — har jag liksom utskottets majoritet funnit det vara riktigtast att avvakta vad utredningen kommer att säga i ärendet.

Det har sagts mig att en promemoria som gäller denna fråga är upprättad av en särskild arbetsgrupp och under behandling inom jordbruksutredningen. Där utgör landskapsvården en viktig detalj, men den kopplas samman med beredskapsåtgärder på så sätt att man skulle förhindra skogsodling på bättre åkermark och i stället försöka att där få ett i möjligaste mån lönsamt betesbruk. Då skulle man vinna att åkermark i landskapsvårdens och beredskapens intresse ligger oplanterad. Skulle tider

komma då vi behöver öka vår jordbruksproduktion, har man bara att sätta plogen i marken för att täcka detta behov. Tanken är helt i linje med vad motionärerna syftar mot, och jag tycker att den är mycket klok.

När utredningens betänkande inom kort föreligger — det är aviserat att 1960 års jordbruksutredning skall bli färdig om ett halvår eller så — blir det rätta tiden att återkomma till detta ärende. Om herr Isacson och jag då inte är nöjda med utredningens resultat, kanske vi kan gå samman och väcka förslag, i syfte att åstadkomma de ändringar som kan leda till det mål vi förefaller vara ense om bör eftersträvas och som fått så starkt stöd av remissinstanserna.

Med all respekt för motionärer och reservanter anser jag att vi bör avvakta jordbruksutredningens betänkande. Jag tror också att vi bör ha goda förhoppningar om snabba åtgärder av den art som motionärer och reservanter önskar. För övrigt brukar man i Kungl. Maj:ts kansli noga läsa de utlåtanden som avges av utskotten. Med det intresse, som statens naturvårdsnämnd och departementschefen själv hyser för denna fråga, har vi all anledning att hoppas på åtgärder av den art som motionärerna och jag personligen anser bör vidtas. Men i nuvarande läge finner jag inte att vi kan begära en utredning vid sidan av den som nu pågår inom 1960 års jordbruksutredning.

Herr talman! Med denna motivering ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr ISACSON (h) kort genmäle:

Herr talman! Alltid sätter man sitt hopp till pågående utredningar — de skall komma med lösningar i alla sammanhang. Hur stora förhoppningar knyter vi inte till jordbruksutredningen — vi får se om de kommer att uppfyllas.

Jag vet att jordbruksutredningen har tagit upp denna fråga — det är ett fak-

Ang. förutsättningarna för en ekonomisk landskapsvård

tum som man inte kan komma förbi. Men den tar inte upp frågan på det sätt som vi motionärer tänkt oss. Här måste nämligen utarbetas ett handlingsprogram för hur problemet skall lösas. Här är det fråga om problem av juridisk, teknisk och biologisk art, och här kommer också turistintressen och hembygdssynpunkter in i bilden. Jag tror inte att jordbruksutredningens rationaliseringsgrupp, som sysslar med detta, kan anvisa sådana vägar. Detta måste i så fall bli en fråga, som kommer upp senare. För att över huvud taget påskynda behandlingen av frågan anser jag, att det redan nu bör tillsättas en arbetsgrupp, bestående av representanter från olika ämbetsverk och institutioner, som kan ta itu med saken. Det kommer ändå att ta tid innan arbetsgruppen verkligen kan komma med ett handlingsprogram som kan realiseras. I avvaktan på jordbruksutredningens resultat anser jag det vara viktigt, att man nu tillsätter en arbetsgrupp för att snabbare nå resultat.

Jag ber ännu en gång att få vädja till kammaren om bifall till reservationen.

Herr SVANSTRÖM (cp):

Herr talman! Jag kunde liksom herr Isacsons övriga medmotionärer nöjt mig med att instämma i hans anförande, därför att det på alla punkter var välformulerat och buret av en personlig övertygelse, som jag helt delar.

Det har under debatten framgått, att man även från utskottets sida är positivt inställd till denna fråga. Det är klart att det gläder oss motionärer i mycket hög grad. Jag tror att utskottsmajoriteten närmast har sett det som en praktisk fråga, huruvida man skall begära en utredning, som reservanterna förordar, eller invänta resultatet av jordbruksutredningen. I varje fall fick jag av herr Hanssons anförande intrycket att man i princip är klart positiv till frågan. Den synpunkten har jag velat understryka.

Jag skulle inte vara främmande för att från denna talarstol mot all vana göra en lyrisk beskrivning av det som vi är på väg att förlora i landskapsbilden. Men det behöver inte vara enbart lyrik, herr talman, det har också ett mycket starkt ekonomiskt sammanhang, inte minst ur turistnäringens synpunkt. När en talesman från landskapet omkring Siljan har erinrat om just denna synpunkt är det väl ingen tillfällighet. Landskapsbilden i Dalarna är inte bara för turistande svenskar, utan även för utlänningar som söker sig till vårt land, en utmärkt exponent för ett svenskt landskap, värt att satsa pengar på i form av turistresor och liknande.

För att hålla mig till de lyriska synpunkterna är de inte bara begränsade till Dalarna. Självfallet finns överallt i vårt land utblickar över blanka vatten, som nu håller på att hindras genom uppväxande skog. Med större eller mindre allvar har man gått in för att bedriva en effektiv skogsodling på alla tänkbara platser. Jag har med smärta erfarit att i min vackra hembygd även personer och institutioner som borde ha råd att kosta på sig att låta utblickarna vara kvar har planterat igen områden intill djupa havsvikar på ett sätt som innebär att man om 25 år, 50 år eller ännu längre tid framåt inte alls kommer att känna igen den nuvarande landskapsbilden.

Jag tycker verkligen att vi har anledning att se upp med dessa förhållanden. Motionens förslag att kombinera lovvärda avsikter i landskapsbevarande syfte med ekonomiska syften genom att i första hand låta betesdjur i framtiden svara för att det gamla odlingslandskapet blir kvar i sin öppna och ljusa karaktär tycker jag är värt att ta fasta på. Jag tror inte att vi kan komma fram till ett snabbt och effektivt ingripande i det syftet, om vi inte omedelbart får till stånd en speciell utredning. När vi ändå har så många utredningar på gång i vårt land, torde det inte heller vara förenat med några större svårigheter

Ang. förutsättningarna för en ekonomisk landskapsvård

att få en speciell utredning för detta ändamål, vilket både vi i denna kammare och folket i gemen tycks vara ense om. Jag tror det finns anledning att slå vakt om reservationen i denna fråga och understryka det allvar riksdagen ser i att det kommer snara åtgärder till stånd i detta sammanhang.

Med det anförda, herr talman, ber jag att som medmotionär i denna fråga få understryka de synpunkter som herr Isacson har framfört och även instämma i hans yrkande om bifall till reservationen.

Herr MOSSBERGER (s):

Herr talman! Det finns såvitt jag kan se ingen anledning att i dagens debatt göra denna fråga större än vad den i själva verket är.

Utskottet och reservanternas är i saken ense. Utskottet har också påpekat att lantbruksstyrelsen i sitt remissyttrande förklarat sig för sin del beredd att i samarbete med statens naturvårdsnämnd intensifiera sina insatser. Det bör, tycker jag, kunna täcka vad man här närmast önskar.

Jag vill sedan instämma i vad herr Nils Hansson sade om att denna fråga även hör hemma under den utredning som just nu pågår om den framtida jordbrukspolitiken. Reservanternas bör enligt min mening vara nöjda med att frågan tagits upp där.

Herr Isacson ville ha till stånd en expertgrupp, och det kan man naturligtvis alltid önska. Men jag undrar om det inte skulle vara att underkänna statens naturvårdsnämnd, som ju nyligen tillsatts med uppgift att klara just sådana här frågor.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr HANSSON, NILS, (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill bara påpeka, att det är »tron» som skiljer herr Isac-

son och mig åt. Han tror inte på 1960 års jordbruksutredning. Jag har haft långa samtal med ledamöter av utredningen och fått det bestämda intrycket att de verkligen funderar över och penetrerar denna fråga även från landskapsvårdande synpunkt. De tar den på fullt allvar och försöker finna en ekonomisk lösning.

När jordbruksutredningens förslag kommer, är det väl inte omöjligt att det kan behövas en specialutredning. Men att tillsätta en sådan bara några månader innan vi har 1960 års jordbruksutrednings betänkande framför oss, tycker jag inte riksdagen bör gå med på.

Herr ISACSON (h) kort genmäle:

Herr talman! Till herr Mossberger skulle jag vilja säga att han inte har läst remissvaren ordentligt. Det finns ingen remissinstans som säger att den klarar av detta. Alla säger att det måste ske i samarbete.

Herr Mossberger citerar lantbruksstyrelsen. Jag tycker det är värt att anför vad som står i utskottsutlåtandet på denna punkt:

»Vad gäller de åtgärder som bör vidtas till skydd för kulturlandskapet framhåller till en början lantbruksstyrelsen önskvärdheten av att ett utvecklingsarbete kommer till stånd till grund för den verksamhet som statens naturvårdsnämnd, lantbruksnämnderna m. fl. bedriver och som har betydelse för naturvården. Ett sådant arbete bör enligt lantbruksstyrelsens mening omfatta bl. a. utarbetande av gemensamma riktlinjer för naturvårdsfrågornas behandling vid översiktliga överväganden rörande markanvändningen och modellstudier rörande företagens anpassning till landskapsvården. Lantbruksstyrelsen förklarar sig för sin del vara beredd att i samarbete med statens naturvårdsnämnd intensifiera insatserna för att åstadkomma riktlinjer till grund för överväganden rörande den långsiktiga markanvändningen i det retarderande

Ang. förutsättningarna för en ekonomisk landskapsvård

odlingslandskapet. De företagsekonomiska modellstudierna bör enligt styrelsen lämpligen utföras i samråd mellan statens naturvårdsnämnd, lantbruksstyrelsen och lantbrukshögskolan.»

Om man läser det riktigt och vet ämbetsverkens möjligheter att själva sätta i gång sådana utredningar förstår man att det är endast genom Kungl. Maj:t som ett initiativ kan tas för att skapa denna samordning och sätta till en arbetsgrupp för att lösa denna fråga.

Herr SKÅRMAN (fp):

Herr talman! Jag har just varit ute och visat riksdagshuset för en mycket trevlig skolklass och jag har för ungdomarna talat en del om demokratiska spelregler och sådant. Jag har därför inte kunnat vara med i debatten i hela dess utsträckning. Av vad jag senast hört av den finner jag emellertid, att alla strängt taget är ense om att vi nu bör slå vakt om den sköna svenska natur vi har och att åsikterna är något delade endast när det gäller formerna för hur man skall komma till praktiska resultat i detta arbete.

Det är en sats i jordbruksutskottets utlåtande som jag vill kommentera något. Jag vill först säga, att jag kom att intressera mig för dessa frågor när en anförvant lyckades få Bölets ängar i Udenäs naturskyddade en gång i tiden. Den fridlysning, som där skedde, betydde bara att man inte gjorde någonting alls, och följden blev att det växte upp buskar som genom sin skugga kom den gamla fina floran att nästan helt förkvävas. Det gick också ganska fort. Detta sade mig att det gäller inte bara att fridlysa — man måste även handla aktivt i någon form.

Nu säger jordbruksutskottet i sitt utlåtande: »Då det är förenat med stora kostnader att med gängse landskapsvårdande åtgärder återställa områden som det är av vikt att bevara såsom representativa för svensk natur och det svenska odlingslandskapet, vill motio-

närerna fästa uppmärksamheten på nödvändigheten att åtgärder snabbt vidtages för att söka länka in landskapsvården på ett mera ekonomiskt tänkande.»

Dessa ord tyder på att man menar sig kunna återställa vad man en gång förlorat. Det anser jag vara alldeles fel tänkt. Det landskap vi har är ett resultat av många århundradens kulturåtgärder. Går det förlorat, kan vi kanske inte få tillbaka det utan nya århundraden av odling eller andra kulturåtgärder. Därför är det av så oerhörd vikt att vi inte släpper det vackra vi har, utan fortsätter att förvalta dessa värden så som skett under tidigare generationer genom århundraden.

Jag anser att det är absolut nödvändigt att vi tänker om på den punkten. Har vi förlorat denna gamla kultur, så har vi förlorat den för alltid. Jag tror inte vi kan återställa den.

Däremot tror jag att det kanske inte är så lyckligt att nu sätta till en ny utredning. Vi har fått så många nya organ, och jag delar helt utskottets åsikt att de organ, som här har uttalat sig positivt och har uppgiften klar för sig, nu bör få verka och visa vad de kan göra. Sätter vi i gång en ny utredning är faran att de brådskande åtgärder, som ofördröjligen behövs, blir ytterligare fördröjda.

Därför kommer jag, herr talman, att rösta för utskottets hemställan.

Herr MOSSBERGER (s):

Herr talman! Av herr Isacson's yttrande kunde framgå att jag farit med osanning när jag citerade lantbruksstyrelsen. Jag vill då säga, att vi läste ur precis samma stycke. Jag citerade bara klämman på det, varav framgick att lantbruksstyrelsen har sin uppmärksamhet riktad på problemet och vill ha samarbete med bl. a. statens naturvårdsnämnd. Detta har ju också utskottet understrukit i sitt utlåtande och även sagt att man vill invänta den utredning som

försiggår om framtida jordbrukspolitik. Jag citerade alltså inte felaktigt.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt därunder framkomna yrkanden propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Isacson* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad jordbruksutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 25, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Isacson* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 91;

Nej — 38.

Därjämte hade 3 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Ang. användningen av psykologiska testmetoder inom den statliga verksamheten

Föredrogs ånyo allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 46, i anledning av väckta motioner angående användningen av psykologiska testmetoder inom den statliga verksamheten.

I de likalydande, till allmänna beredningsutskottet hänvisade motionerna I: 341, av herrar *Torsten Hansson* och *Palm*, samt II: 411, av herr *Björk* i Göteborg *m. fl.*, hade föreslagits, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle begära, att problem i anknytning till användningen av psykologiska testmetoder vid anställning och befordran i statlig tjänst måtte göras till föremål för utredning i lämplig form.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet hemställt, att riksdagen i anledning av de likalydande motionerna I: 341 och II: 411 i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte giva till känna vad utskottet i utlåtandet anfört.

Herr HANSSON, TORSTEN, (s):

Herr talman! Jag skulle i korthet vilja beröra den motion, som här av allmänna beredningsutskottet har fått en så välvillig behandling. Jag vill till att börja med framhålla, att vi motionärer i princip inte har varit inne på en negativ linje till själva metodiken med de psykotekniska proven. Vi har kanske ställt oss något tveksamma när det gäller ambitionen hos vissa psykotekniker att vilja komma åt svåråtkomliga personlighetsdrag, men vi har allmänt sett ansett att de psykotekniska proven erbjuder positiva möjligheter för individen att finna en lämplig plats i förvärvslivet.

Vad vi huvudsakligen har uppehållit oss vid och ställt under debatt är dels frågan om tillförlitligheten av dessa prov på det stadium tekniken nu befinner sig och dels om offentlighetsprincipen i tjänstetillsättningar.

Det förhåller sig ju så, att de psyko-

Ang. användningen av psykologiska testmetoder inom den statliga verksamheten tekniska testmetoderna och deras utvärdering är hemliga. Psykologerna har anledning att slå vakt om de enskilda provens utformning både av tekniska skäl och rent yrkesmässiga. Då kommer man i den situationen, att de beslut i tillsättningsfrågor som kan grundas på dessa provs utslag i *praktiken* inte är överklagningsbara, även om det under utskottsbehandlingen har anförts att det i *princip* mycket väl låter sig göra att överklaga beslut som grundar sig på psykotekniska prov.

Man kan då fråga sig varför så sällan sådana överklaganden förekommer; det finns exempel på sådana överklaganden, men de är mycket sällsynta. Det kan hävdas att en del av arbetstagarnas organisationer betraktar dessa psykotekniska prov såsom mycket tillförlitliga hjälpmedel och över huvud taget har ansett dem vara en god grund för tillsättning och därför också ansett att överklaganden kan vara onyttiga.

Härmed må det vara hur som helst. En av de viktigaste orsakerna till att så få överklaganden förekommer är en annan, nämligen att psykotekniska prov för mera avancerade tjänstetillsättningar har karaktären av inträdesprov till fortbildningskurser, och då framstår ju möjligheten till ett överklagande i en annan dager.

Det kan alltid vara intressant att jämföra olika remissinstansers behandling av en fråga — man kan utläsa tendenser ur de motstridiga uppfattningar som kan finnas mellan olika remissinstanser. Den möjligheten står oss dock inte till buds här, ty enhälligt har alla remissinstanser tillstyrkt. Statskontoret säger, att förslaget om en utredning i lämplig form bör vinna beaktande även om det inte anser att bara dessa frågor bör utredas utan att man bör utvidga frågeställningen. PA-rådet säger: »Hela personalpolitiken och personaladministrationen bör kartläggas och överses.» TCO tillstyrker utredning. SACO tillstyrker utredning men vill också utvidga frågeställningen. SR finner det

motiverat att problemen göres till föremål för utredning. Statstjänarkartellen tillstyrker förslaget.

Vid sin behandling av motionen och remissyttrandena har utskottet huvudsakligen uppehållit sig vid i vilken grad dessa frågor redan är under utredning och inte så mycket vid själva sakfrågan. Utskottet säger avslutningsvis, att arbetspsykologutredningen, som kommer att avgiva sitt betänkande i början av år 1966, har tagit upp frågan i viss grad samt att »frågan om tillskapandet av en särskild legitimation för psykologer prövas av en delegation inom medicinalstyrelsen». Offentlighetskommittén, som ju tar upp den fråga som för mig såsom motionär har varit mest central, prövar bl. a. de spörsmål som sammanhänger med sekretessen kring de psykologiska testningarna.

Utskottet understryker, att »testningsresultaten endast får ses som en bland de faktorer som bör läggas till grund för myndigheternas beslut i personalfrågor». Man kan väl där i anslutning till vår uppfattning säga, att testningsresultaten bör ge en fylligare bild av de sökandes kvalifikationer än de kanske ofta schablonmässiga uttagningsmetoder som kan föreligga i annan form. Utskottet säger emellertid också, att det är angeläget att stor försiktighet iakttagas.

Själva klämman i utskottets skrivning är, att det förekommer många utredningar. Jag skulle väl såsom motionär känna mig förkrossad över att jag inte känner alla dessa utredningar, men jag är i gott sällskap, när inte ens statskontoret upptäckt det förhållandet. Detta kanske gör att man är litet tveksam om den formulering som utskottet har använt, nämligen att det »torde framgå att ett omfattande utredningsmaterial föreligger». Utan tvivel föreligger ett omfattande utredningsmaterial, som kan motivera att man inte begär en grundläggande utredning. Utskottet skriver dock positivt och förutsätter, »att befintligt och framkommande utrednings-

Ang. glesbygdernas kommunikationsproblem

material göres till föremål för en samlad översyn och att Kungl. Maj:t på grundval härav tager de initiativ till ytterligare undersökningar och till praktiska åtgärder som kan befinnas påkallade».

Jag får uttrycka min personliga förhoppning att de luckor som kan finnas i det föreliggande utredningsmaterialet upptäckes av Kungl. Maj:t.

Med dessa ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Ang. glesbygdernas kommunikationsproblem

Föredrogs ånyo allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 47, i anledning av väckta motioner angående glesbygdernas kommunikationsproblem.

I de likalydande, till allmänna beredningsutskottet hänvisade motionerna I: 591, av herr *Schött m. fl.*, samt II: 703, av herrar *Lothigius* och *Bengtson* i Solna, hade hemställts, att riksdagen måtte föreslå Kungl. Maj:t att tillsätta en utredning med uppgift att i samråd med vederbörande myndigheter och enskilda organisationer kartlägga och studera särskilt glesbygdernas kommunikationsproblem och att i sinom tid avgiva utlåtande med förslag till sådana åtgärder, vartill undersökningen kunde giva anledning.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på återopade grunder hemställt, att de likalydande motionerna I: 591 och II: 703 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr SCHÖTT (h):

Herr talman! Det här är en stor fråga, som jag tycker hade varit värd en grundligare behandling från utskottets sida. Situationen i glesbygderna i fråga

om kommunikationerna är verkligen allvarlig. Jag är därför förvånad över att motionerna inte ens tycks ha varit utremitterade. Utskottet bygger tydligen sitt uttalande i huvudsak på vissa upplysningar som det fått från kommunikationsdepartementet. Enligt dessa upplysningar skulle Bussrationaliseringsnämnden ha gjort framställningar till departementet om särskilt anslag för en utredning som avser Jämtlands län. Detta är ju en ganska begränsad åtgärd, medan vi motionärer hade hoppats att det skulle bli en ordentlig utredning som hade kunnat ge en allsidig belysning av problemet.

I utskottets utlåtande sägs att i den statsverksproposition, som vi har att vänta till 1966 års riksdag, kommer glesbygdens kommunikationsproblem att behandlas. Vi motionärer får väl ge oss till tåls och se vad statsverkspropositionen kommer att innehålla härvidlag. Jag har därför inget särskilt yrkande.

Herr SÖRLIN (s):

Herr talman! Som motionär framförde herr Schött vissa kritiska synpunkter på utskottets behandling av den här frågan.

Det är inte så, herr Schött, att utskottet inte har intresserat sig på fullt allvar för glesbygdernas kommunikationsproblem, utan det är fastmer på det sättet, att riksdagen på förslag av Kungl. Maj:t har anvisat vissa medel som skall gå till stöd för den trafik som det här gäller. För budgetåret 1963/64 var för ändamålet anvisat 3 miljoner kronor och för innevarande budgetår har anvisats 6,5 miljoner kronor. Det har alltså skett en betydande uppräknings.

För egen del råkar jag bo i en av landets verkliga glesbygder — det torde herr Schött vara medveten om — och jag kan vitsorda, att visst finns det problem på det här området. Å andra sidan

är det också uppenbart att med det stöd, som genom Kungl. Maj:ts förslag och genom riksdagens bifall till den nämnda medelsanvisningen nu utgår, har det ändå inträtt en betydande förbättring. Liksom herr Schött vill även jag erinra om att det pågår en viss utredningsverksamhet. Enligt vad utskottet har inhämtat kommer resultat av den verksamheten att presenteras i form av förslag i statsverkspropositionen till 1966 års riksdag. Jag föreställer mig att det finns tillfälle att återkomma när det förslaget skall behandlas.

Med det anförda ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr SCHÖTT (h):

Herr talman! Ökningen av anslaget från 3 miljoner till 6,5 miljoner kronor är ju väl bekant, men det är alldeles felaktigt att tro att man löst glesbygdens kommunikationsproblem med denna anslagsökning på 3,5 miljoner kronor. Problemet är oändligt mycket större. Jag vill också understryka att problemet inte är ett speciellt norrlandsproblem, vilket man kan tro efter att ha hört den föregående talaren, utan det berör bygderna runtom i vårt land, inte minst bygderna i mitt hemlän, Kalmar län.

Jag vill uttrycka den förhoppningen att den statsverksproposition som vi har att mottaga på nyåret verkligen kommer att innehålla något positivt i den här betydelsefulla frågan.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, bifölls vad utskottet i det nu ifrågavarande utlåtandet hemställt.

Meddelande ang. enkla frågor

Vid förnyad föredragning av allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 48, i anledning av väckta motioner om ersättning av statsmedel för skada som vållats av barn och ungdom i familjevård, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Herr TALMANNEN yttrade:

Jag ber att få meddela att fredag nästa vecka, den 3 december, för vilken dag i den preliminära planen angivits arbetsplenum eller bordläggningsplenum, kommer endast bordläggningsplenum att hållas. Sammanträdet börjar som vanligt kl. 14.00.

Meddelande ang. enkla frågor

Meddelades, att jämlikt § 20 i kammarens ordningsstadga följande enkla frågor denna dag framställdes, nämligen

av herr *Arvidson* (h) till herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet: »Avser Herr Statsrådet att medverka till att de rotfruktsodlare, som genom den tidiga vintern fått sin rotfruktsodling spolierad, får inkomma med försenad anmälan för skördeskada?»; samt

av herr *Petersson, Erik Filip*, (fp) till herr statsrådet och chefen för socialdepartementet: »Avser Statsrådet att vidtaga åtgärder för att ärendenas behandling i försäkringsdomstolen skall få en snabbare behandling än vad nu är fallet?»

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 12.55.

In fidem

K.-G. Lindelöw